

KONGL. MAJ:TS OCH RIKETS KOMMERSKOLLEGIUM

DEN 30 OKTOBER 1894 AFGIFNA

UNDERDÅNIGA UTLÅTANDE

ÖFVER

NYA ARBETAREFÖRSÄKRINGSKOMITÉNS FÖRSLAG

TILL

LAG ANGÅENDE FÖRSÄKRING FÖR BEREDANDE AF PENSION VID

VARAKTIG OFÖRMÅGA TILL ARBETE.

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1895.

Till Konungen.

Sedan den af Eders Kongl. Maj:t den 30 Oktober 1891 tillsatta komité, som blifvit benämnd Nya Arbetareförsäkringskomitén, med underdånig skrifvelse den 30 Mars 1893 till Eders Kongl. Maj:t öfver-

lemnat betänkande och förslag till *lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete* jämte därtill hörande statistiska utredningar, kostnadsberäkningar m. m., har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss anbefallt Kommerskollegium att anmoda Eders Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande att lemna fabriks- och handtverksföreningar, arbetareföreningar och andra för ämnet intresserade föreningar och enskilde tillfälle att i detta ärende sig yttra och att med de yttranden, som sålunda kunde varda afgifna, och eget utlåtande till Kollegium inkomma, hvarefter Kollegium hade att med eget underdånigt utlåtande till Eders Kongl. Maj:t öfverlemna de till Kollegium inkomna yttrandena.

Efter det, i anledning häraf, Kollegium vidtagit den åtgärd, som i den nådiga remissen omförmäles, har Kollegium från Öfverståthållarembetet och Eders Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande i länen fått mottaga utlåtanden i ämnet, hvilka utlåtanden i flere fall varit åtföljda af yttranden afgifna dels af sådana föreningar, som i den nådiga remissen afses, dels ock af magistrater och enskilde personer.

De sålunda inkomna utlåtanden och yttranden hafva genom tryck mångfaldigats.

Genom särskild nådig remiss har vidare till Kollegium öfverlemnats ett af G. Strömgren, Söderåkra, Kalmar län, i ärendet afgifvet yttrande jämte tryckt förslag till »allmän pensionsinrättning för Sverige»; och hafva slutligen, efter det att ofvanberörda utlåtanden och yttranden redan blifvit tryckte, till Kollegium inkommit yttrande i ärendet af »Träarbetareförbundets i Sverige Stockholmsafdelning» jämte »Träarbetareförbundets i Sverige andra kongress», samt utdrag af protokoll förda vid sammanträden med dels »Svenska Skoarbetareförbundets Stockholmsafdelning» dels »Kemisk-tekniska arbetarne i Stockholm», utvisande att sistnämnda föreningar instämt i hvad Träarbetareförbundet andragit.

Af dem, som yttrat sig i ärendet, hafva Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Vermlands, Örebro, Gefleborgs, Vesternorrlands och Vesterbottens län, med anförande af flere eller färre anmärkningar mot föreliggande lagförslag, biträdt principen om arbetareförsäkring och äfven ansett förslaget kunna läggas till grund för en lagstiftning i ämnet. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands, Elfsborgs, Kopparbergs och Norrbottens län hafva ej haft något att i ärendet erinra, hvaremot Öfverståthållarembetet och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Vestmanlands och Jemtlands län dels uttalat betänkligheter mot förslaget dels uttryckligen afstyrkt detsamma.

Af magistrater, som yttrat sig, hafva de i Kalmar, Vimmerby och Borgholm afstyrkt, men magistraten i Skara tillstyrkt förslaget, samt magistraterna i Vestervik, Oskarshamn, Malmö, Lund, Landskrona, Ystad, Helsingborg, Skanör och Trelleborg väl gjort en eller annan anmärkning mot förslaget, men i hufvudsak ej haft något att däremot erinra.

I öfriga här ej särskildt nämnda yttranden, som inkommit, hafva flerfaldiga anmärkningar framställts mot förslaget, hvilket dock af de fläste biträdts i princip.

För egen del får Kollegium, med återställande af de remitterade handlingarna och med öfverlemnande af samtliga till Kollegium i ärendet inkomna yttranden, härmed i underdånighet anföra följande.

Under det att de lagförslag inom arbetareförsäkringens område, som här i riket förut framlagts, afsett dels försäkring för olycksfall i arbetet och sjöfolks försäkring för olycksfall i tjensten, dels ålderdomsförsäkring, dels ock ordnande af sjukkasseväsendet, har Nya Arbetareförsäkringskomitén vid affattandet af sitt föreliggande förslag sökt att genom en enda försäkring bereda de kroppsarbetande samhällsklasserna understöd vid varaktig arbetsoförmåga (invaliditet), vare sig att denna härrör af olycksfall, sjukdom eller minskning i arbetskraften till följd af ålderdom. Därjemte söker förslaget att i någon mån lösa frågan om arbetarefamiljers försörjning genom att utsträcka försäkringen till hustrur och barn.

Lagförslaget afser alltså en ny försäkringsform, invaliditetsförsäkring, jämte hustru- och barnpensionering.

Alla understöd utgå i form af *pensioner*.

Försäkringen, hvilken kan uppfattas som en stor pensionskassa, hvilar på principen om *lagstadgadt försäkringstvång*; alla, som hafva rätt att ingå i kassan, *måste* göra det.

Försäkringen afser i regeln *alla, som mot aflöning äro anställda hos arbetsgifvare*, för så vidt att anställningen är af mera stadigvarande natur.

Pension erhålles, när försäkrad man eller qvinna, för hvilken visst minimiantal försäkringsafgifter erlagts, varder ur stånd att vidare försörja sig med sådant arbete, som motsvarar hans eller hennes krafter och färdigheter, eller fyllt 70 år.

Afgifterna till kassan, hvilka äro beräknade efter en inträdesålder af 18—20 år, skola enligt förslaget betalas till ena hälften af arbetaren, till den andra af hans arbetsgifvare.

Men då det ansetts lämpligt att den nuvarande generationen intill en åldersgräns af 55 år skall blifva af försäkringens fördelar delaktig,

skall staten betala den förhöjning i premier, som för sådant ändamål erfordras.

Kassan är afsedd att hafva *tre pensionsklasser*; till *den första* höra de manliga arbetstagare, som hafva en kontant inkomst af 10 kronor och däröfver i veckan, och är hela afgiften i denna klass 50 öre i veckan. Är den kontanta aflöningen mindre än 10 kronor i veckan, tillhör manlig arbetare *andra klassen*, inom hvilken afgiften är 30 öre i veckan. *Tredje klassen* omfattar alla qvinliga arbetstagare och hustrur till försäkrade män; afgiften i denna klass är 20 öre i veckan. Hustruns pensionsavgift är i mannens inbegripen, ehvad hustrun själf har försäkringspligtig anställning eller ej.

Pensionernas storlek rättar sig efter dels den pensionsklass en försäkrad person tillhör, dels ock den tid han varit medlem af kassan. Alla pensioner utgå med dels ett bestämdt belopp af 50 kronor dels ock ett tillägg af 10 öre i första klassen, 5 öre i andra och 2 öre i tredje klassen för hvarje vecka delegaren förut tillhört kassan.

Ingen kan, utom vid olycksfall i arbete, erhålla pension, därest ej minst 260 veckoavgifter för honom eller henne erlagts.

Afider försäkrad man, erhåller hvarje hans efterlevande äkta barn ett understöd af 30 kronor om året, till dess det fyllt 15 år.

Afgifterna erläggas genom arbetsgifvarens försorg. För detta ändamål försäljas å alla postanstalter *pensionsmärken* med åsatta värden och olika utseende för de tre pensionsklasserna. När aflöning utbetalas, skall arbetsgifvaren infästa i en *pensionsbok*, som hvarje försäkrad måste hafva, dylika märken till antal och belopp motsvarande det antal veckor, för hvilka aflöningen gäller, och den pensionsklass arbetaren tillhör.

Pensionsinrättningen skötes af dels en *pensionsstyrelse* i Stockholm, dels pensionsnämnder, minst en inom hvarje kommun.

Staten bidrager till pensioneringen med dels kostnaden för pensionsstyrelsen, dels det belopp, som betingas däraf, att, såsom ofvan nämnes, nuvarande generationen skall intagas i försäkringen, dels med hvad som erfordras för att låta en försäkrad, som vid öfvergång till annan lefnadsställning utträder ur kassan, behålla sin en gång förvärfvade pensionsrätt.

Försäkringen uppnår sin fulla utveckling på 80 år. Under utvecklingstiden öfverstiga inkomsterna utgifterna. Skillnaden skall kapitaliseras, hvarigenom efter 80 år från försäkringens början en fond kommer att finnas, som beräknats skola, vid nämnda tid, uppgå till i rundt tal 400 millioner kronor.

Statens bidrag, utom till administrationen, skall enligt förslaget på ett sådant sätt utgå, att detsamma i början blir ganska obetydligt, men efter 18 år kommer att utgöra 1 million kronor om året, efter

30 år 3 millioner och efter 80 år $7\frac{3}{4}$ millioner kronor om året, vid hvilket sistnämnda belopp det sedan skall för all framtid förblifva.

Efter denna kortfattade öfversigt af förslaget's allmänna konturer öfvergår Kollegium till granskningen af dess särskilda delar.

Vid denna granskning framställer sig först frågan, huruvida det är lämpligt att införa principen om *invaliditetsförsäkring* i stället för, såsom förut varit här i landet ifrågasatt, dels obligatorisk olycksfallsförsäkring, dels ålderdomsförsäkring. Mot den ifrågasatta nya försäkringsformen såsom sådan har Kollegium intet att erinra, om äfven skulle kunna invändas, att den medför ett måhända väl ringa understöd för en försäkrad, som i början af sin försäkringstid utsättes för olycksfall med svårare påföljd. Den frivilliga olycksfallsförsäkringen och sjukkassorna torde emellertid i någon mån kompensera berörda olägenhet, hvilken, jämförd med försäkringsformens fördelar, nämligen att bereda understöd vid invaliditet af hvilken orsak som helst, ej heller torde i och för sig gifva anledning till någon vigtigare anmärkning.

Den nästa af de mera betydelsefulla principiella frågor, som möta, är den om *den obligatoriska försäkringens lämplighet*.

Lösningen af denna fråga, som varit och fortfarande är mycket omtvistad, torde böra sökas hufvudsakligen på historiska och erfarenhetsgrunder.

De gamla korporationernas och skråväsendets undergång och storindustriens allt starkare utveckling hafva på dagordningen ställt frågan om de kroppsarbetande samhällsklassernas försörjande på annat sätt vid inträffande arbetsoförmåga än genom endast fattigvården eller genom den hjälp arbetsgifvare af egen drift eller till följd af sedvana plägat lemna i deras tjänst skadade eller utslitna arbetare. Olika sociala och ekonomiska förhållanden i olika länder hafva varit bestämmande för den riktning man sökt gifva lösningen af frågan.

I Frankrike hade väl under slutet af 1700-talet försök gjorts till ett allmänt understödjande af arbetets invalider och åldrige, så att de skulle fortfarande kunna bevara sin »egenskap af frie män» (lagen den 11 Maj 1794, eller 22 Floreal år 2, kallad »Livre de la bienfaisance nationale») men utan resultat. Först sedan den stora utvecklingsperiod begynt, som ofvan antydts, togo sträfvandena mera praktiska former. I Frankrike uppstod under detta århundrades första hälft talrika ömse-sidiga hjälpkassor. Dessa kassor inskränkte sig ej allenast till understöd vid sjukdom utan lemnade äfven ålderdomsunderstöd samt understöd åt enkor och barn. Kassorna kunde emellertid ofta ej motsvara på dem ställda kraf. Redan 1844 ifrågasattes därför statens ordnande ingripande i saken. Komitéer arbetade, men de politiska förhållandena hindrade att något kom till stånd. Den konstituerande församlingen af 1848 tillsatte

en »comité du travail», som bland annat skulle sysselsätta sig med arbetareförsäkringsfrågan. Inom komitén väcktes förslag om *obligatorisk* sådan försäkring med bidrag af arbetsgifvarne och staten. Komitén afstod dock bestämdt från principen om en tvungen arbetareförsäkring; den var ny, och tron på den tidens socialistiska läror hade fått en stark stöt genom det misslyckade försöket med nationalverkstäderna. Man fastslog som grundsats, att det vore riktigt att med alla möjliga medel hjälpa, stödja och styrka arbetaren under hans kamp att höja sig, men icke riktigt att ålägga honom ett tvång att göra besparingar. Den franska komitén ville emellertid ej att det allmänna skulle tillskjuta några medel till försäkringen och ej heller att arbetsgifvarne skulle därtill bidraga. Saken skulle vara arbetarens egen. Komiténs arbete slutade därför med förslag om en *statsförsäkringsanstalt* och om ömsesidiga understöds-kassor. Förslagen kommo aldrig till diskussion i konstituerande församlingen; denna upplöstes, innan sådant medhanns. Nya förslag väcktes därefter i lagstiftande församlingen, däribland om obligatorisk försäkring för handverks- och fabriksarbetare. Församlingens kommission för ärendet ställde sig dock absolut afvisande mot det obligatoriska, det vore stridande mot principen om arbetets frihet. Arbetet med frågans lösande fortgick emellertid och slutade, hvad denna period beträffar, med lagen den 18 Juni 1850 om en allmän Statsförsäkringsanstalt afseende ålderdomsförsäkring, »caisse nationale des retraites pour la vieillesse». Lagen om denna anstalt är byggd på principen om självhjälp och frivillighet.

Samtidigt med detta arbete i Frankrike var man äfven i Tyskland sysselsatt med ordnande af det ekonomiska lifvet berörande frågor. Ända till början af detta århundrade voro i Preussen, på grund af den ännu fortfarande lifegenskapen, godsegarne pligtige att sörja för sina arbetares ålderdom. Industrien var i hela Tyskland bunden af skråtvånget, och i Preussen var genom lag af år 1794 föreskrifvet, att handverksarbetarne skulle understödjas af föreningar med obligatoriskt bidragstvång och med tillskott af skråkassorna. Genom lagen den 2 Okt. 1807 upphäfdes lifegenskapen i Preussen; i andra tyska stater var den dels kort förut upphäfd, dels fortfor den längre; först 1832 var den allestädes i Tyskland borttagen. Skråtvånget upphörde i Preussen 1810, och infördes då en ganska omfattande näringsfrihet. Skråkassorna fortlefde visserligen, men utan bidragstvång, och produktionen utvecklade sig från handverks- till fabriksindustri. Endast i fråga om bergshandteringen fortfor ett arbetarnes bidragstvång till bergverkskassorna (Knappschaftkassen), som lemnade understöd åt bergsarbetare i 100,000-tal, hvilket tvång visserligen icke var direkt lagstadgadt förr än 1854, men dock invänt i medvetandet och allmänt tillämpadt. I de provinser, som genom Wiener-freden tillfördes Preussen, fortlefde skråtvånget

och de obligatoriska skråkassorna; 1810 års författning utsträcktes ej dit. Det var således ingen ny princip som infördes, när Preussen år 1845 genom en hela riket omfattande näringslag, som visserligen hvilade på principen om näringsfrihet, men dock sökte i viss mån upplifva skråväsendet, gaf kommunerna rätt att tillförbinda handtverks-arbetare att inträda i hjälpkassor. Under tiden härefter och intill midten af 1870-talet framkommo i Preussen och andra tyska länder flere förslag, hvilande än på den obligatoriska principen, än på principen om frivillighet i fråga om arbetares försäkring och understödjande vid arbetsoförmåga. Hjälpkassorna hade emellertid icke tillväxt och genom näringslagen af 1849, som betydligt inskränkte näringsfriheten till fördel för korporativ organisation, utvidgades försäkringstvånget. 1869 års näringslag återgaf åt det industriela lifvet så godt som fullständig frihet och mildrade tvångsförsäkringen, i det en hvar, som dref själfständigt yrke, och de, som voro medlemmar af fria hjälpkassor, fritogos från att tillhöra tvångskassorna. Principen om obligatorisk försäkring eller obligatoriskt deltagande i hjälpkassor hade emellertid aldrig utgått ur den tyska lagstiftningen och det tyska folkmedvetandet. När alltså under mediet af 1870-talet den socialekonomiska æran på allvar började i Tyskland, mötte det ingen nämnvärd svårighet att grunda den nya lagstiftningen på nämnda princip. Såväl de tyska lagarna om sjukförsäkring af den 15 Juni 1883, om arbetares försäkring för olycksfall den 6 Juli 1884, med den sistnämndes komplementära lagar af den 28 Maj 1885, 5 Maj 1886 m. fl., som ock lagen af den 22 Juni 1889 angående invaliditets- och ålderdomsförsäkring, hvilken tillsvidare utgör slutpunkten i det tyska socialekonomiska programmet, hvila alltså på principen om obligatorisk försäkringspligt. Kraftiga röster hafva visserligen på rent teoretiska grunder höjts i Tyskland emot den obligatoriska principen vid arbetareförsäkringen, men erfarenheten i fråga om frivilliga kassors förmåga att bära utgifterna samt den historiska grund, från hvilken arbetet med den tyska arbetareförsäkringen utgått, har kommit dessa röster att varda mindre hörda.

Under det att arbetareförsäkringsfrågan på sådant sätt vunnit sin utveckling i Tyskland, har sträfvandet att ernå frågans lösning varit jämväl i andra länder ganska lifaktigt.

I Frankrike, där lagen af den 18 Juni 1850 verkade och där »la caisse nationale des retraites», erbjöd lifränta vid 50—60 års ålder, visade sig emellertid, att denna kassa ej träffade med sina verkningar dem den var afsedd att hjälpa. Den blef af nytta för andra, men ej för kroppsarbetarne. Lagen ändrades 1853 och 1864 i afseende å lifräntornas och insättningarnas tillättna belopp, och genom lagen den 20 Juli 1886 blef lägsta insatsen 1 franc och högsta lifräntan 1200 francs, samt kunde inbetalningarne göras hos statens uppborrdsmän och

på postanstalterna. Räntefoten för kassans beräkningar har emellertid måst nedsättas gång efter annan; men staten garanterar kassans förbindelser. År 1892 förekommo 872,591 insättningar i kassan till belopp af 32,700,000 francs, hvilket visade en minskning af 1,500,000 francs mot år 1891. Erfarenheten har lärt, att det icke i allmänhet är arbetarne, som betala till kassan, utan andra personer, och att de arbetare, som äro där tillförsäkrade pensioner, hafva denna rätt hufvudsakligen emedan de stora järnvägsbolagen och andra större industriela bolag m. fl. gjort insättningar till förmån för sina arbetare.

Äfven privata kassor i Frankrike med styrelser utsedde af arbetare och arbetsgifvare hafva ej lemnat goda resultat. Af 12 millioner arbetare, som kunnat blifva delaktiga i dessa kassor, har endast omkring 1 million sökt inträde, och af de som vunnit inträde fullgöra endast $\frac{1}{10}$ sina betalningsskyldigheter. Med dessa resultat för ögonen hafva såväl enskilde som regeringen framlagt förslag till arbetareförsäkring på obligatorisk grundval. Dessa förslag hafva afsett dels arbetsgifvares ersättningsskyldighet vid olycksfall i arbetet, dels ålderdomsförsäkring. Sedan 1890 hafva 10 förslag af det senare slaget sett dagen. Det viktigaste är det af dåvarande inrikesministern Constans år 1891 i regeringens namn framlagda, för hvilket innehåll redogöres i Nya arbetareförsäkringskomiténs publikation III. Till denna redogörelse torde dock böra läggas, att statens tillskott skulle erhållas genom en progressiv högst betydande arfsskatt. Mot såväl öfriga som det af Constans framställda förslag hafva kraftiga röster höjts, dels på grund af det hos fransmännen inrotade motståndet mot den obligatoriska principen, dels därför att alla förslagen förutsatte fondbildningar, uppgående till tiotal milliarder. Dessa vore svåra att förvalta. Räntefoten, som beräknats till $3\frac{1}{2}\%$, vore för hög, enär räntan på det hela taget visat sig vara i fallande; vid $2\frac{1}{2}\%$ räntefot sammanstörtade alla beräkningar. Dessutom vore det farligt, att i regeringens hand lägga dylika fonder; de kunde af en hänsynslös regering användas till andra än det afsedda ändamålet.

Constans förslag har emellertid vunnit anslutning af de franska kamrarnas »Commission du travail»; men såväl förslaget själfvt som kommissionens utlåtande däröfver kritiseras skarpt (se bl. annat Eugène Rochetin i Journal des économistes, April och Maj 1894). Förslagets öde är än ej afgjort.

På senaste tiden har emellertid det obligatoriska försäkringstvångets principiela antagande genomdrifvits i Frankrike, då ett förslag till lag om tvångsförsäkring för grufarbetare, därvid premierna betalas till viss del af arbetarne och till viss del af arbetsgifvarne, den 9 Juni 1894 antogs i deputerade kammaren med 481 röster mot 1 och den 29 Juni 1894 promulgerades under namn »loi sur les caisses de secours

et de retraites des ouvriers mineurs». Enligt denna lag skall af hvarje grufarbetares lön, för så vidt den understiger 2,400 francs, ett afdrag af 4 % ega rum, däraf hälften afser hjälpkassan, hälften pensionskassan; grufegaren skall till försäkringen betala 3 % å arbetarnes lön. Olycksfallen utgöra ej föremål för försäkringen. Premierna inbetalas till »la caisse nationale des retraites», men Orts-kassor kunna bildas, som dock skola autoriseras af staten. Penningarne få endast placeras i stats-, departements- eller kommuners obligationer. Pension erhålles vid 55 års ålder, eller senare, i hvilket fall den blir större. Medelpensionen lär vara 226 francs. Då ingen räntefot är fastställd, komma redan af denna grund pensionerna att variera.

Lagen har icke mottagits med allmännares bifall. Arbetarne i stora grufdistrikt lära hafva nekat att betala, och från flere håll kritiseras den skarpt. (Se bl. annat *l'Économiste français* 18 Aug. 1894.)

I England, där jämväl den redan under 1700-talets senare hälft börjande utvecklingen af storindustrien i motsats mot handtverkerierna gaf anledning till beaktande af spörsmålet om de kroppsarbetande klassernas försörjande vid inträffande arbetsoförmåga, har frågan om sättet härför alltjämt varit på dagordningen. För hvad som åtgjorts, redogöres ej mindre i arbetareförsäkringskommitténs af 1884 öfversigt af lagstiftningen rörande arbetareförsäkring i främmande länder än äfven i Nya Arbetareförsäkringskommitténs motsvarande publikation. Det lagstadgade försäkringstvångets berättigande har emellertid icke blifvit erkänt i England; frivilligheten är den enda basen för den där inrättade försäkringen, om ock i vissa fall på enskild väg modifierad. En de engelska kroppsarbetarnes verkliga tillslutning till försäkringsväsendet lär emellertid icke hafva ernåtts i en sådan omfattning, att den kan anses stå i ett riktigt förhållande till arbetarnes antal.

I Österrike är, genom lag den 28 December 1887 angående arbetares olycksfallsförsäkring, principen om obligatorisk försäkring erkänd. I Schweiz är, genom tillägg år 1890 till förbundsorfattningen, införandet af obligatorisk försäkring, vare sig för hela befolkningen eller för särskilda klasser däraf, i princip godkänt, ehuru någon positiv lagstiftning i sådant hänseende ännu ej antagits.

I Italien föreligger förslag till obligatorisk försäkring för olycksfall i arbete.

I Danmark har förslag i sistnämnda syfte framkommit men ännu ej antagits, hvaremot där, i fråga om ålderdomsunderstöd för obemedlade, lagen af den 9 April 1891 är gällande. Denna lag hvilar emellertid icke på grundvalen af en obligatorisk försäkringspligt för de blifvande understödstagarne.

För lagstiftningsarbetets i Norge utveckling uti här berörda hänseenden hänvisas till Nya Arbetareförsäkringskomiténs publikation III.

Det lagstadgade försäkringstvånget har såväl i Tyskland som ännu mer i Frankrike, Italien och England mött ett, hufvudsakligen på teoretiska grunder fotadt, starkt motstånd. »Man bör uppmuntra till och underlätta arbetares försäkring, men man bör ej påtvinga den.» Detta motstånd fortfar ännu, särdeles i England, Frankrike och Italien. På senare tid har en ny strömning uppstått i frågan, representerad af förre italienske ministern Luzzatti och fransmannen Cheysson, som vilja, att hvarje arbetare för att kunna i arbete antagas skall styrka sig vara försäkrad, men att valet af försäkringsställe öfverlemnas åt arbetarens eget afgörande, det må vara af staten inrättade försäkringskassor eller ortskassor eller korporativa associationers kassor. Således hafva äfven nyssnämnde framstående personer på arbetareförsäkringens område slutligen uttalat sig för försäkringstvångets lämplighet.

I de till Kollegium inkomna utlåtandena har den obligatoriska försäkringens lämplighet bestridits af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Östergötlands Skaraborgs, Vestmanlands län m. fl., hvaremot densamma särskildt framhållits såsom den enda vägen till ernående af det afsedda ändamålet, eller eljest biträdts, af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings, Malmöhus, Hallands och Örebro län, äfvensom af Karlshams arbetareförening, Karlskrona fabriks- och handtverksförening, Träarbetareförbundet m. fl.

Utgår man endast från teoretiska förutsättningar om arbetets och aftalets frihet och om lämpligheten af att söka uppfostra och uppmuntra till själfhjälps, torde de, hvilka motsätta sig den obligatoriska försäkringspligten, hafva rätt; men i praktiskt afseende hvilat deras bevisföring på den oriktiga förutsättningen, att de samhällsmedlemmar, man med arbetareförsäkringen afser att hjälpa, äro kompetente eller inom relativt kortare tid kunna i någon större omfattning varda kompetente att klart inse betydelsen och vigten af en ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Visserligen kan anföras att de betydande insättningar i våra sparbanker, folkbanker och postsparbanken, hvilka uppgå till omkring 320 millioner, visa att betydelsen af själfhjälps i ekonomiskt afseende ej är främmande för vårt folk. Men dessa insättningar lära ingalunda härröra uteslutande eller ens till öfvervägande del från dem man vill med försäkringen träffa. Genom inrättande af allmänna försäkringskassor uppmuntras visserligen försäkring, men erfarenheten från särskildt Frankrike, från England och andra länder, där man under flere årtionden redan försökt de allmänna försäkringskassorna på frivillighetens grundval, har å andra sidan visat, att just de samhällslager, man med s. k. arbetareförsäkring afsett, icke söka dessa kassor, utan att kassornas klienter tillhöra andra klasser af medborgare. Vill man

på uppfostrans väg nå målet, då måste arbetet börjas på annat håll, nämligen genom ombildning af vårt undervisningsväsen. En sådan torde redan i och för sig vara påkallad, men frukterna däraf mogna icke på generationer.

Vill man alltså nå ändamålet med nu ifrågasatta försäkring, nämligen att minska osäkerheten i de arbetande klassernas ställning och bereda dem, som utan egen förskyllan af en eller annan anledning blifvit ur stånd att genom arbete fullt försörja sig, något understöd, så att de icke eller åtminstone i mindre grad än hittills må tvingas till den ofta såsom nedsättande ansedda utvägen att söka den enskilda eller allmänna välgörenhetens bistånd eller falla fattigvården till last, torde ett lagstadgadt försäkringstvång erbjuda den relativt säkraste utvägen.

Den 5 Januari 1889 afgaf Kommerskollegium underdånigt utlåtande öfver Arbetareförsäkringskomiténs af 1884 förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete och om sjöfolks försäkring för olycksfall i tjensten. Enligt detta förslag skulle personer anställda hos arbetsgifvare inom vissa i större omfattning bedrifna industriela rörelser eller arbetsföretag vara på arbetsgifvarens bekostnad försäkrade för följderna af i arbetet inträffande olycksfall, och skulle de härför erforderliga afgifterna obligatoriskt ingå till den i förslaget ifrågasatta riksförsäkringsanstalten.

I berörda underdåniga utlåtande anförde Kollegium bland annat, att det syntes Kollegium tvifvelaktigt, huruvida införandet af obligatorisk försäkring vore det ändamålsenligaste sättet för ett lagbundet ordnande af berörda förhållanden; att Kollegium funne principen om obligatorisk olycksfallsförsäkring stå i strid med viktiga grundsatser, hvarpå nuvarande näringslagsstiftning vore byggd, samt att, oafsedt berörda omständigheter, förhållandet, att ledning för bedömandet af själfva förutsättningen för riksförsäkringsanstaltens tillkomst, saknades, enär förslag till lag om sjukkassor och ålderdomsförsäkring ännu icke af komitéu afgifvits, utgjorde ett hinder för genomförande då af obligatorisk olycksfallsförsäkring.

Sistberörda komiténs förslag är emellertid icke med det nu föreliggande fullt jämförligt; omfattningen af det senare är vida större, och, ehuru äfven enligt detsamma olycksfall under vissa förhållanden berättiga till understöd, är dock grunden för dessa understöds beräkande en helt annan än i det förra förslaget, hvarförutom den omständigheten, att det nu ifrågasättes att arbetarne själfve skola bidra till försäkringen, i och för sig gifver det nu föreliggande förslaget en helt annan prägel.

Då alltså erfarenheten från andra länder visat, att principen om obligatorisk försäkring allt mer vunnit insteg, såsom nu senast i Frankrike, samt att, där tillfälle till frivillig försäkring äfven i offentliga

kassor finnes, detta tillfälle icke i vidsträcktare mån begagnas af dem man i främsta rummet afsett att med kassornas inrättande hjälpa; då vidare det ej heller kan beträffande vårt land förutsättas, hvarken att en sådan insigt om försäkringens betydelse finnes hos dem, hvilkas ställning nu afses att i vissa fall förbättras, att de af eget initiativ skola tillegna sig en frivillig försäkrings fördelar, ej heller att denna insigt kan inom någon rimlig tidsperiod vinnas; då det fasthellre torde kunna antagas, att, äfven där våra kroppsarbetare icke vore alldeles okunniga om tillvaron af en frivillig försäkrings möjlighet, de dock i de flesta fall skulle anse stundens behof viktigare och mera trängande än framtidens, torde, ehuru införandet af ett lagstadgad tvång för vissa medborgare att på visst sätt använda viss del af sina inkomster eller sin egendom icke kan anses öfverensstämma med de grundsatser, som hittills gjort sig gällande inom vår näringslagsstiftning och hvarpå densamma är byggd, likväl, därest förslaget eljest befinnes nyttigt och genomförbart, principen om obligatorisk försäkringspligt icke i och för sig böra utgöra hinder för förslagets antagande.

I fråga därefter om *vilka personer försäkringen bör omfatta* har komitén ansett, att försäkringen icke bör utsträckas att inbegripa hela befolkningen, utan endast dem som äro mest i behof af pensionsförsäkring, eller de klasser af samhället, hvilkas utkomst är uteslutande eller hufvudsakligen beroende af deras arbetskraft, och hvilka, då arbetskraften tryter, icke hafva annan utsigt än att falla fattigvården eller sina anhöriga till last. Men den som endast har sin egen arbetskraft att tillgå måste i de flesta fall söka anställning hos andra mot lön; *försäkringen skulle därför omfatta dem, som mot aflöning äro anställda hos arbetsgifvare.* Å andra sidan har komitén dock ansett sig böra göra en ytterligare inskränkning i lagens omfattning, nämligen till dem, hvilkas anställning i följd af arbetsaftalets eller sysselsättningens beskaffenhet är *af mera fast eller stadigvarande natur.* Personer åter, som endast kortare tid äro anställda hos arbetsgifvare, och hvilkas sysselsättning måste anses vara af tillfällig beskaffenhet, äro däremot i allmänhet uteslutne^e från försäkringen. Emellertid har komitén öppnat en utväg äfven för dessa mera lösa arbetare att kunna varda af försäkringens förmåner delaktige, nämligen på det sätt att äfven tillfällig sysselsättning, därest den fortgår minst alla söckendagar i en och samma kalendervecka hos samma arbetsgifvare, skall räknas såsom försäkringspliktig anställning. Vidare räknas såsom medlem af försäkringen jämväl *hustru* till man, som innehar försäkringspliktig anställning, ehvad sådan

hustru själf har försäkringspliktig anställning eller ej; och skall affiden försäkrad mans hvarje efterlevande äkta barn erhålla 30 kronor årligen intill fyllda 15 års ålder. Försäkringen omfattar slutligen ej dem, som uppenbarligen äro till arbete varaktigt oförmögna, ej dem, som ännu icke fyllt 18 år, ej dem, som äro statens eller kommuners tjänstemän eller betjente, och ej heller dem, som för sin anställning icke åtnjuta annan ersättning än fri bostad eller fritt underhåll.

Emot komiténs förslag till lagens omfattning har i de till Kollegium inkomna yttrandena anmärkts bland annat, att densamma borde vara inskränkt till endast svenske undersåtar. Då emellertid å ena sidan ett uteslutande af här anställda utländske arbetare från försäkringen, till följd hvaraf ej heller arbetsgifvarne skulle behöfva till försäkringen erlägga den på dem belöpande andelen af afgifterna, skulle kunna verka till uppmuntran att använda ej svenske utan utländske arbetare, men å andra sidan en utländsk arbetare, som här troget uppfyllt sina pligter, äfven bör, därest han i riket qvarstannar, kunna erhålla pension, samt då enligt förslagets § 15 den, som flyttar ur riket, icke skulle ega uppbära sådan, anser Kollegium komiténs förslag icke böra i berörda afseende ändras.

Enligt tyska lagen äro äfven utländske arbetare i Tyskland försäkringspligtige.

Enligt förslagets § 1 mom. 1 skola personer, hörande till besättningen å svenska fartyg, äfvensom de befälhafvare å dylika fartyg, hvilkas lön ej uppgår till 1,800 kronor, anses innehafva försäkringspliktig anställning, och i § 22 omförmäles huru med erläggandet af deras pensionsavgifter skall förfaras. Komitén har härmed velat bereda sjöfolket å svenska fartyg delaktighet af pensioneringens fördelar.

Den egentliga besättningen å svenska fartyg utgöres af styrmän, maskinister, eldare och sjömän af olika grader och med olika åligganden. Dessutom kunna å fartyg vara anställda personer, som icke tillhöra den egentliga besättningen, såsom till exempel restauratörer eller restauratriser med deras underlydande. Sjömännen kunna vara antingen svenske undersåtar eller utländske. Huru nu på alla dessa personer förslagets bestämmelser i § 22 skola kunna tillämpas, är svårt att inse.

Befälhafvare åligger att infästa pensionsmärken; han skall således hafva dylika med sig hemifrån och infästa dem i sjömannens pensionsbok, där denne har någon. Har sjömannen icke pensionsbok, skall befälhafvaren på annat sätt (se § 22) meddela sjömannen bevis om antalet veckor denne tjänstgjort äfvensom därom, att sjömannens andel i pensionsavgiften blifvit behörigen vid hyrans betalande afdragen. Sjömannen kan sedan af redaren fordra infästade af motsvarande pensionsmärken, oafsedt om de af befälhafvaren afdragna medlen kommit redaren tillhanda eller ej. Vid afmönstring skall af mönstringsförrät-

taren, det vill säga å utländsk ort därvarande svensk konsulatstjensteman, tillse, att den för befälhafvaren stadgade skyldighet med afseende å »pensionsmärkens infästade i pensionsböckerna» blifvit fullgjord.

Befälhafvare, åtminstone å svenska segelfartyg i längre utrikes fart, torde ofta nog komma att varda utan erforderliga, och jämlikt § 19, användbara pensionsmärken. Och om än äfven utlänningar, hvilka äro svenska konsulter eller vice konsulter å utländska orter, kunna instrueras i afseende å nyssberörda dem åliggande skyldighet, torde dock deras förmåga att kontrollera, att af befälhafvare uppsatt bevis om pensionsafgifternas betalning är riktigt, varda ganska tvifvelaktig. Utländske sjömän, som förhyras å svenska fartyg, torde väl i de allra flesta fall vara okunniga om skyldigheten att vidkännas pensionsafdrag å hyran. Svensk pensionsbok hafva de ej. Deras rätt att vända sig till redaren för att få bok och pensionsmärken mot befälhafvarens bevis torde vara illusorisk. De få inga fördelar men få vidkännas afdrag. Att sådant är i och för sig obilligt och orimligt synes uppenbart, och för svenska befälhafvare skall detta kunna medföra obehagligheter och svårigheter af flere slag. Ej heller finnes någon säkerhet för hvarken att svensk sjöman, som å främmande ort afmönstrar och ej har pensionsbok, eller som i brist af pensionsmärken endast får ett bevis af befälhafvaren om intjenta veckor, verkligen får sin rätt, ej heller att afgifterna verkligen komma försäkringskassan till godo, ehuru sjömannen fullgjort sin betalningsskyldighet.

Sjömans hyresafstal för utrikes resa upphör numera icke alltid å inrikes ort. De afmönstra således ej sällan å utrikes ort och hemkomma efter årtal. För den händelse att en sjöman då med sina bevis verkligen skulle uppsöka redaren och fordra pensionsmärken, hvilket i många fall torde varda förenadt med stora olägenheter och ofta betydande kostnader för sjömannen, kan redaren svara, att inga jämlikt § 19 användbara märken längre finnas. Redaren skall visserligen vid sådant förhållande enligt § 23 direkt inbetala beloppet till pensionsstyrelsen, och pensionsstyrelsen skall därom tillstålla sjömannen bevis, om hvars innehåll denne eger att i sin pensionsbok få intyg infördt af pensionsnämnden. Att emellertid på ett tillfredsställande sätt genomföra hela denna procedur, torde beträffande personer med så rörligt yrke som sjömän möta de största svårigheter, och resultatet blir nog, att sjömannen blir utan märken eller intyg. Sjöfolkets rättigheter varda alltså genom lagen icke effektivt tillgodosedda, men deras skyldighet att betala kan alltid tillämpas. Sådant är obilligt.

För sjöfolks pensionering är för öfrigt i viss mån sörjdt, därigenom att sjömän under vissa förutsättningar äro berättigade till understöd dels från sjömanshusen dels från Handelsflottans pensionsanstalt, ehuru denna pensionering icke kan anses fullt tillfredsställande. Men det sätt

att åstadkomma bättre pensionering för sjöfolket, som komitén föreslagit, torde emellertid icke leda till målet.

Enligt den tyska lag, som i så mångt och mycket utgjort mönstret för förslaget nu i fråga, användes ej pensionsmärkessystemet för sjömän, emedan detsamma skulle vara svårt att tillämpa. Sjömansböckerna utgöra i Tyskland grunden för sjöfolkets försäkring. Vid lämpliga tillfällen göras ur dessa böcker utdrag, på grund af hvilka intyg om pensionsrätten utgifvas. Redarne betala till försäkringsanstalten för hvarje år och bifoga då förteckning å sjömännen i deras tjänst samt uppgift å deras ställning och sysselsättning. Till åvägabringande om möjligt af reda härutinnan hafva de tyska försäkringsanstalterna, som hafva beröring med sjöfolkets försäkring, upprättat ett kontor i förening med Hanseatiska försäkringsanstalten i Lübeck för att i öfverensstämmelse med § 65 af lagen gemensamt genomföra sjöfolkets försäkring, hvilken i allt fall lär föränleda stora svårigheter.

Kollegium anser således, att sjöfolket bör uteslutas från föreliggande lagförslags omfattning.

Andra personer, som utan att tillhöra den egentliga besättningen äro anställda ombord å fartyg såsom t. ex. restauratriser och deras tjenare, torde på grund af anställningen få anses falla under föreliggande lagförslags bestämmelser.

Enligt förslaget skola vidare försäkras dels hos arbetsgifvare mot aflöning anställda arbetare, gesäller, lärlingar, tjänstehjon, statkarlar, samt andra, hvilka i fråga om anställning äro med dem likställda, dels ock biträden vid utfölvande af handel, näring eller yrke, äfvensom arbetsförmän med flere, därest aflöningen ej uppgår till 1800 kronor. Såsom aflöning anses jämväl andel i vinst samt naturaförmåner, med undantag dock af endast fri bostad eller fritt underhåll.

Genom dessa bestämmelser uppstå vissa inkonsekvenser, som säkerligen icke skola bidra att göra lagen väl sedd. Inom många handtverkerier, såsom skomakeri, skrädderi, med flera, bedrifves arbetet på det sätt, att arbetsgifvaren utlemnar, efter det på verkstaden vissa förberedande åtgärder vidtagits, arbetets i fråga fullbordande till arbetare, som bo och arbeta hemma hos sig och hvilka betalas per stycke färdigt arbete, eller med andra ord till så kallade styckarbetare. Dessa synas vara från försäkringen uteslutne, under det att de gesäller, som sitta på arbetsgifvarens verkstad, äro i försäkringspliktig anställning. Båda slagen arbetare torde dock i fullt lika grad vara i behof af pensionsförsäkring, enär båda äro hufvudsakligen beroende af sin arbetskraft. Vidare komma sådana arbetare, som, efter att hafva någon tid gått i lära, börja att själfständigt utöfva sitt yrke, att vara uteslutne från kassan. Och inom jordbruket kommer en mycket stor klass af personer, hvilka i allmänhet äro i en allt annat än god ekonomisk ställning, att för egen del vara

utesluten, men å andra sidan, likasom ock nyss berörda smärre yrkesidkare, få vidkännas uppoffringar för andra. Till denna klass höra jordtorpare och små lägenhetsinnehafvare.

I flera bland de till Kollegium inkomna yttrandena i ärendet hafva dessa frågor berörts. *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län* säger t. ex., att det föreliggande förslaget icke syntes väl egnadt att uppfylla det ändamål, som därmed afsetts, nämligen att bereda ålderdomsförsörjning åt i behof varande arbetare, då stora kategorier af de kroppsarbetande klasserna vore genom bestämmelserna om villkoren uteslutne från både skyldighet och rättighet att genom inbetalningar bereda sig ålderdomsunderstöd; att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blott ville erinra om den stora mängd arbetare, som icke mottoge arbete i den form, förslaget bestämde, men som arbetade flitigt och ärligt hela sitt lif, utan att de därför kunde sägas vara i det permanenta arbetsförhållande, som uttrycktes genom förslagets föreskrift att hafva varit i arbete hos samma arbetsgifvare sex dagar i samma vecka; att de fleste handtverkerier sysselsatte arbetare, som i sina egna hem arbetade för stycke, men allt slags betingsarbete, som icke utfördes på arbetsgifvarens verkstad eller fabrik, torde utesluta arbetaren från försäkringen; att det således blefve egentligen endast tjenare och fast anställda arbetare som komme att tillhöra försäkrings-tagarne; att emellertid dessa arbetare torde vara de, som i regeln hade det bäst ställt för sig och lättast kunde aflägga en sparpennig för sina gamla dagar, då däremot de icke fast anställda arbetarne, hvilka torde gifva den största fattigkontingenten, icke komme att tillhöra de försäkrade utan, hädanefter som hittills, komme på fattigvården.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län yttrar, att han betviflade, att det stora flertalet arbetare kunde sägas komma att draga nytta af pensionsinrättningen. Af lagen berördes för det första ej de små jordbrukare, hvilka skötte sin jord allenast med hemmarvarande barn och med ett par dragare. Dessas antal vore ganska betydligt. Den officiela statistiken för år 1890 angåfve antalet brukningsdelar om högst 2 hektar odlad jord, hvilka brukades af egarne själfve, till 61,559 eller 19.3 procent af samtliga brukningsdelar i riket, samt antalet dylika brukningsdelar, som sköttes af arrendatorer, till 10,140 eller 3.2 procent af samtliga brukningsdelar. Antalet jordtorp och andra jordlägenheter skulle, enligt samma källa, hafva varit 164,537. Reservanten i komitén hade dock beräknat antalet jordtorpare till allenast 95,000 personer. Det vore visserligen sant, att komiterade med en hänsyn till dessa jordbrukares behof, som förtjenade allt erkännande, beredt åtminstone den del af dem, hvilka före deras tillträde till själfständig verksamhet varit i annans tjänst, delaktighet i pensione-

ringen, men denna del torde icke vara synnerligen betydlig, om man afsåge ej blott jordtorpare, utan äfven öfriga, ofvan omnämnda, mindre jordbrukare, hvilkas ställning i ekonomiskt hänseende vore med jordtorparnes fullt jämförlig. Af lagen berördes ej heller de lösa arbetarne, hvilkas antal alltmer tillväxte synnerligast i städerna, ej heller smärre handverkare, småhandlande med flere. Det vore att befara, att den kontingent, dessa kategorier fortfarande komme att lemna till den allmänna fattigvården, skulle visa sig så betydlig, att den förespeglade minskningen i fattigvårdstugan blefve, om ej illusorisk, så dock på långt när ej motsvarande förväntningarna, särskildt hvad landsbygden anginge.

Norrköpings handverksförening anför bland annat, att genom stadgandena i förslaget från försäkringen uteslötes alla, som vore att hänföra till de själfständige yrkesidkarnes klass utan allt afseende på, om den årliga nettovinst dessa personer kunde förvärfva på sitt yrke öfver eller understege en vanlig arbetares aflöning; att emellertid detta icke vore öfverensstämmande med rättvisa och billighet, särskildt beträffande den själfständige mindre yrkesidkaren, enär denne likaväl som arbetaren i vanligaste fall vore för sin existens uteslutande beroende af sin arbetskraft och således i afseende å behovet af pension fullt likställd med arbetaren i de fall, då hans inkomst icke öfverstege 1,800 kronor för år; att komitén visserligen i motiveringen till förslaget uttalat, att de själfständige, mindre yrkesidkarne, bland hvilka särskildt framhölles jordtorpare, innehafvare af mindre jordbruk arrendatorer, mindre handverkare och handlande, genom föregående anställning hos andra hunnit förvärfva pensionsrätt; att enligt föreningens mening detta ingalunda vore så allmänt som komitén syntes vilja förutsätta, och i allt fall komme de, hvilka på grund af föregående anställning såsom arbetstagare vore i åtnjutande af pensionsrätt, att vid inträffad arbetsoförmåga erhålla en pension, som icke stode i rimligt förhållande till den samhällsställning de intoge; att, beträffande handverkskåren, det vore regel, att en lärling icke blefve gesäll före sitt tjugonde år, hvadan han alltså på grund af sin aflöning under de två första åren komme att tillhöra andra pensionsklassen; att enligt föreningens erfarenhet gesällen inträdde bland de själfständige yrkesidkarnes klass vid en ålder af tjuuguåta år; antoges nu att han från sitt 18:de till sitt 28:de år innehaft försäkringspliktig anställning, så komme han vid inträffad invaliditet att erhålla en pension af högst 96 kronor 80 öre eller 20 kronor 80 öre mer än den lägsta pension, som enligt komiténs förslag kunde utdelas från första pensionsklassen, hvar emot han, om han fortfarande varit anställd hos arbetsgifvare, kunnat förvärfva en pension af i medeltal tvåhundra femtio och i lyckligaste fall trehundra tjugu kronor för år; att det dock icke vore flertalet själf-

ständige handtverkare, som kunde ens komma till en pension af 96 kronor 80 öre, ty dels inträffade under den första tiden värnepligtstiden, hvarunder afgifter ej erlades eller tillgodoräknades, dels tillkomme i regel under längre eller kortare perioder arbetslöshet; att det vidare vore säkert att en stor del af de själfständige handtverkarne aldrig skulle erhålla pensionsrätt, enär de icke komme att innehafva försäkringspliktig anställning i de föreskrifna 260 veckorna, samt de som erhöle pension finge ett så litet belopp, att det icke fyllde det med pensionen åsyftade ändamålet; att förhållandet torde vara det samma inom öfrige klasser af själfständige mindre yrkesidkare; att det emellertid vid genomförandet af ett så omfattande förslag som det ifrågavarande vore af högsta vikt, att alla klasser af befolkningen, som borde komma i åtnjutande af försäkringen, också verkligen gjorde det; att ingen torde kunna bestrida att det vore i hög grad behjärtansvärdt att försäkringen kunde utsträckas på ett effektivt sätt till jämväl de själfständige mindre yrkesidkare, hvilkas inkomster icke uppginge till 1,800 kronor; att, om detta icke kunde ske på grund af svårighet för afgifternas upptagande, så borde försäkring på frivillighetens väg dem beredas, hvilket icke borde stranda på afgifternas storlek, enär, enligt föreningens åsigt, staten alltid borde betala halfva afgiften; att komiténs antagande, att en frivillig försäkring i framtiden möjligen kunde anordnas, vore en klen tröst för den mindre yrkesidkaren; att om de själfständige yrkesidkarne en gång uteslutits ur försäkringen, deras utsigt att varda delaktiga af försäkringens förmåner torde för långa tider vara undanskjuten.

Karlskrona arbetareförening säger: hvad beträffar den fördel, som de smärre yrkesidkarne, enligt hvad komiterade påvisat, skulle hafva af arbetareförsäkringen, då de såsom förutvarande arbetare äfven själfve i sin ordning skulle vara försäkrade, och detta utan att de därför hade någon afgift att vidare erlägga, hvilken förmån för dem skulle gälla såsom ersättning för det bidrag de finge lemna till arbetarnes pensionsavgifter, så hade det icke undgått arbetareföreningens uppmärksamhet, att denna förmån icke — och således icke heller detta vederlag — komme att existera för den generation af smärre yrkesidkare, som redan funnes, då försäkringen trädde i verksambet. För dessa smärre arbetsgifvare, som själfva ingen som helst direkt fördel hade af den nya invaliditetsförsäkringen, torde de afgiftsbidrag, som de skulle vara nödsakade att erlägga, understundom komma att kännas ganska betungande.

Äfven i flera andra utlåtanden och yttranden har olämpligheten, af att de s. k. små själf försörjarne varda från försäkringen uteslutne, påpekats i sammanhang med de anmärkningar, som i öfrigt mot förslaget framställts.

Å sid. 44—46 af betänkandet har *komitén* framlagt de skäl, som enligt komiténs mening tala för att icke alla samhällsmedlemmar skola innefattas under försäkringen, samt sökt visa, att behovet af en genom försäkring mera tryggad ekonomisk ställning är vida mera trängande för arbetare och tjenstehjon än för flertalet öfriga samhällsklasser. Särskildt har komitén på de af densamma anförda skäl kommit till det resultat, att den föreslagna försäkringen icke borde utsträckas till de samhällsklasser, hvilka utgöras af själfständiga yrkesidkare. Angående bestämmandet af *de närmare gränserna* för försäkringens omfattning underskattar komitén icke de svårigheter, som äro därmed förenade, men anser dem större i teorien, än hvad förhållandet komme att blifva i praktiken.

Kollegium som jämväl inser och erkänner svårigheten att bestämma de närmare gränserna för försäkringens omfattning, när ej alla samhällsmedlemmar skola vara i den inneslutne, anser emellertid att, hvad de kroppsarbetande samhällsmedlemmar angår, som, utan att mot kontant lön i form af tim- eller dagspenning, veckolön eller årslön arbeta hos andra, dock kunna sägas vara med de mot kontant lön arbetande jemförlige, försäkringen så vidt möjligt borde åtminstone till dem utsträckas, allrahelst deras lefnadsbehof och vilkor icke i någon som helst nämnvärd grad skilja sig från deras, som komitén ansett skola utgöra försäkringens egentliga föremål, nämligen mot kontant aflöning anställda arbetare. Hvad särskildt beträffar styckarbetarne, torde det vara orimligt, att endast formen för betalningen af arbetet, i förening med den omständigheten, att de ej arbeta å arbetsgifvarens verkstad, skulle hindra dem att varda delaktige af försäkringen, under det att i de flesta fall ingen svårighet torde vara att vid betalningens erläggande till dem för verkställdt arbete tillse om densamma uppgår till belopp, som öfver- eller understiger 10 kronor i veckan, och i förhållande därtill göra föreskrifna pensionspremieafdrag. Enligt tyska lagen § 2 kunna styckarbetare varda delaktige i försäkringen.

Jordtorparnes klass är äfven ur försäkringen utesluten. En jordtorpare kan måhända betraktas som en arrendator, hvilken betalar sitt arrende genom utförande vid hufvudgården af visst arbete, men det torde likaväl kunna sägas, att rätten till torpet och den afkastning, torparen kan af detsamma vinna, är lönen för det arbete, som torparen skall utgöra vid hufvudgården. Att jordtorparnes ställning icke är synnerligen god, framgår tydligen af komiténs motivering sid. 45, hvaraf inhämtas att på tiotusen fullt försörjda fullvuxna fattighjon kommer ett antal af 145 manliga individer, tillhörande jordtorparnes klass, ehuru, såsom komitén i fråga om backstugusittare säger, bofastheten synes gifva ett visst skydd mot nöden. Att jordtorpare måste hålla sig drängar eller qvinliga tjenstehjon, är mycket ofta fallet;

dagsverken vid hufvudgården och torpets skötsel kräfva nog i särdeles många fall större arbetskraft än torparen ensam kan åstadkomma. Jordtorparen är alltså ofta arbetsgivare, d. v. s. han skall vidkännas pensionsafdrag för sina tjenare, men själf är han ofta utesluten från försäkringen; han kan möjligen, därest han i 260 veckor varit dräng i annans tjenst, få en ringa pension. De lefnadsvillkor, hvarunder jordtorparen och hans tjenare lefva, äro fullt enahanda, bostadsrum, föda, arbete, allt är detsamma för båda; men torparen skall betala för att skydda drängen från att vid påfallande invaliditet komma fattigvården till last, under det att han själf, om han i händelse af arbetsoförmåga ej längre kan sköta torpet, får lemna detsamma och måste underkasta sig den nedsättande ställningen af fattighjon. Det är således i och för sig obilligt, att en arbetare, jordtorparen, hvars arbete betalas genom rätten till att bruka ett stycke jord, icke skall, endast därför att lönen icke är till någon del kontant, vara i försäkringshänseende likställd med drängen, hvars lön jämte naturaförmåner vanligen äfven utgår med en kontant del.

För olämpligheten af att jordtorparne och med dem likställda personer varda från försäkringen uteslutna tala äfven socialpolitiska skäl. Jordtorparnas klass torde, utan att man utsätter sig för miss- tag, kunna anses vara bland de mest lugna och stillsamma i landet. Den sociala agitationen har hos den ej ännu funnit någon nämnvärd resonansbotten. Men när nu hela denna klass af människor skall underkastas särskilda uppoffringar för att bereda med dem i afseende å lefnadsförhållanden fullt likställda personer särskildt skydd mot arbetsoförmåga, under det att de själfva vid inträffande sådan oftast torde få gå från hus och hem, skall just jämförelsen alstra bitterhet mot samhället, som åstadkommer denna orättvisa; och då härtill kommer, att de böter, som för uraktlåtenhet att infästa pensionsmärken m. m. kunna ådömas, i många fall varda ruinerande och i allt fall blifva ytterst kännbara för merberörda klass af medborgare, under det att å andra sidan uraktlåtenheten måhända mången gång varit orsakad endast af okunnighet eller af tron på ett med drängen träffadt aftals giltighet eller af oförmåga att skaffa kontanta medel till inköp af pensionsmärken, torde den sociala agitationen, därest det föreliggande förslaget varder lag, i denna lag söka lämplig anledning till utsträckt verksamhet och utan tvifvel komma att lättare finna en mottaglig jordmån hos nu ifrågavarande del af befolkningen, som hittills varit ganska likgiltig för sagda agitation.

I afseende å det olämpliga däri, att de sjelfständiga små yrkes- idkare, som mottaga beställningar direkt från kunderna och själfva handlägga och utföra det arbete, som karakteriserar deras yrke, skola vara från försäkringen uteslutna, återoppar Kollegium hvad bland andra

Norrköpings handtverksförening därom anført; och synes det Kollegium oegentligt, att en sådan själfständig mindre yrkesarbetare, som behöfver hjälp t. ex. af en annan arbetare eller af en lärning, skall såsom arbetsgifvare åläggas att ombestyras, att denne hjälpare, hans hustru och barn, som lefva under nästan alldeles samma förhållanden som yrkesidkaren själf och hans familj, försäkras, men förhindras att själf på samma sätt sörja för sig och de sina och, då olyckan kommer, åtnöja sig med det obetydliga understöd, som, på grund af hvad förut för honom inbetalts, kan komma honom till del.

Kollegium erkänner svårigheten att bestämma gränsen, när en själfständig yrkesidkare, en som blifvit hvad man säger »sin egen», bör anses i den ekonomiskt lyckliga ställning att hans försäkringspligt borde upphöra; men enligt § 1 mom. 1 ¹⁾ skola vissa kategorier alltid betala och enligt § 1 mom. 1 ²⁾ skola vissa, som ej hafva öfver 1,800 kronors inkomst, vara försäkringspligtige. Man kan ju i öfverensstämmelse härmed låta en årsinkomst af intill 1,800 kronor vara bestämmande i saken. Skulle så icke kunna obligatoriskt föreskrifvas, borde åtminstone uttryckligen medgifvas, att jordtorpare och andra med dem likställda äfvensom själfständiga mindre yrkesidkare, hvilka själfva handlägga det arbete, som bestämmer deras yrke, finge, därest för dem såsom arbetstagare hos andra erlagts 260 veckoafgifter och där de så själfva åstundade, fortsätta att inbetala afgifter för sig själfva och erhålla däremot svarande pensionsfördelar, men torde då likväl böra stadgas, att de skulle årligen erlägga minst 8 veckoafgifter. Komitén har i ett annat afseende, som längre fram beröres, för sin del själf medgifvit en frivillig försäkring jämte den obligatoriska.

Äfven om nu ifrågasatta tillfälle till frivilligt fortsättande af försäkringspremiers inbetalning endast skulle i ett fåtal fall begagnas, så skulle dock genom en sådan möjlighet anledningar till missnöje och till påståenden om orättvisa vara i väsentlig mån undanröjda. Hvad komitén till stöd för sin motsatta mening anført, finner för sin del Kollegium icke bindande.

Beträffande de *s. k. lösa arbetarne*, som endast tillfälligtvis sysselsätta sig än här än där, inser Kollegium till fullo svårigheten att på dem tillämpa försäkringsförslagets grundsatser. Den utväg komitén öppnat för att äfven de skola kunna varda i någon mån tillgodosedda, nämligen att såsom försäkringspliktig anställning skall anses äfven tillfällig sysselsättning, när den hos samma arbetsgifvare varat alla söknedagar i en och samma kalendervecka, finner Kollegium icke vara ändamålsenlig eller lämplig. I flera bland de till Kollegium inkomna yttrandena har denna fråga särskildt berörts. *Eders Kongl. Majts Befallningshafvande i Jönköpings län* har t. ex. anført, att ifrågavarande bestämmelse i förslaget torde komma att vålla olägenheter vid tillämp-

ningen, ty dels lärer den så mycket mera erbjuda svårighet att kontrollera det arbetsgifvare för så kort tid fullgör den honom åliggande skyldigheten att ombesörja anskaffande af felande pensionsbok och märken samt i boken insätta dessa senare, som sådana fall af försumlighet sannolikt varda de talrikaste, dels torde yngre manliga och qvinnliga biträden, hvilka efter fyllda 18 år tillfälligtvis en eller annan vecka anlitas vid skörd, i handel eller annan sysselsättning men sedermera icke haft försäkringspliktig anställning, finna det obilligt att af dem »utkräfvos en afgift, däraf hälften kan af dem återbekommas först sedan de fyllt sextio år».

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anför, att ifrågavarande bestämmelse innebär en anvisning, hurusom arbetstagare i förening med arbetsgifvare skall kunna ständigt, vecka efter vecka, undandraga sig försäkringsskyldigheten genom att en dag i hvarje vecka frigöra sig från arbete hos arbetsgifvaren.

Karlskrona arbetareförening anser det beklagligt, att komiterade ej bättre än som skett lyckats att bereda tillträde till försäkringens förmåner äfven för de lösa arbetarne, då, med de i förslaget gifna bestämmelserna, t. ex. för en mängd vedsågarer, tvätterskor, strykerskor, sömmerskor m. fl., som gå omkring och förrätta tillfälligt arbete, utsigten att vinna pensionsrätt och ännu mera utsigten att vinna rätt till en i någon mån ökad pension icke torde vara synnerligen stor. Föreningen anser därför att, där dylika arbetare och deras arbetsgifvare kunde sins emellan enas om att föra nödiga anteckningar öfver arbetsdagarna, arbetarne borde åtminstone erhålla rätt att få räkna sex arbetsdagar såsom hel arbetsvecka och därför erlägga pensionsavgift, äfven om dessa arbetsdagar icke skulle falla inom samma kalendervecka.

Äfven i andra yttranden har nu ifrågavarande bestämmelse påpekats som ej lämplig.

Det sätt, hvarpå bestämmelsen är i förslaget affattad, utesluter enligt *Kollegii* mening icke möjligheten, att där arbetare och arbetsgifvare äro därom ense, pensionsmärken för en hel vecka eller hvilken tid som helst därutöver kunna i den försäkrades bok infästas. En sömmerska t. ex., som några dagar arbetar här och några där, kan mycket väl laga så, att hon blir pensionsberättigad och får sina pensionsmärken insätta. *Komitéen* har äfven insett detta, och säger, (sid. 104) att visserligen torde på detta sätt en i visst afseende frivillig försäkring uppstå bredvid den obligatoriska, men att antagligen förnämligast yngre arbetare komme att på detta sätt använda försäkringen, enär afgifternas erläggande för dem ej borde kännas såsom någon börda. Några försäkringstekniska svårigheter torde, enligt komiténs utsago, ej behöfva häraf befaras och ej heller torde ett dylikt bruk af försäk-

ringen taga så stora dimensioner, att försäkringen i sin helhet däraf komme att lida. För detta senare antagande, fortsätter komitén, torde jämväl kunna åberopas det förhållande, att detsamma rör icke endast arbetstagaren utan äfven arbetsgifvaren.

Kollegium har intet att erinra emot att en sådan frivillig försäkring uppstår, men anser det icke vara nödvändigt, att arbetsgifvaren därvid medverkar; en person, som arbetar än här och än där, kan, om han eller hon vill, mycket väl helt och hållet själf bekosta sina pensionsmärken. Hvad som åter synes inkonsekvent är, att komitén ej velat förhindra frivillig försäkring i nu berörda fall men väl, då det varit fråga om de mindre yrkesidkarne.

Emot bestämmelsen i fråga har däremot *Kollegium* att invända, att det icke kan anses rättvist, att just alla sökendar i samma vecka skola utgöra grunden för försäkringspligten. Om ett tillfälligt arbete är så ordnad, att det omfattar sex på hvarandra följande dagar, men en af dagarna är söndag, så har ej arbetaren rätt att fordra att pensionsafgifterna betalas och ej heller, om han arbetar några dagar i den ena och några dagar i den andra veckan.

Vidare är det uppenbart att, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anført, bestämmelsen kan medföra ett sätt för arbetsgifvare och äfven för arbetare att undandraga sig att fullgöra försäkringspligten. Å ena sidan kan alltså t. ex. frimåndags-systemet, som man på allt sätt sökt motverka, genom det ifrågasatta stadgandet komma att uppmuntras, under det att å andra sidan ordentliga arbetare och arbeterskor kunna förhindras att till sin pensionering erhålla afsedt bidrag.

Kollegium håller alltså före, att vida bättre vore, därest det bestämdes, att den, som hos en och samma arbetsgifvare arbetat minst sex af trettio på hvarandra följande dagar, skulle anses hafva under dessa sex dagar innehaft försäkringspliktig anställning.

Detta skulle bland annat göra försäkringen tillgänglig för en viss klass mindre jordbrukare, hvilka, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län anført, bebo egna hus och bruka någon jord, men hvilka under någon tid af året gå på arbete hos annan mot dagspenning eller utföra visst arbete på ackord, ett förhållande, som redan nu icke är sällsynt och än mindre torde blifva det för framtiden. Dessa arbetare, som bruka egen jord, torde i många fall arbeta hos andra endast några dagar i veckan, de öfriga måste användas på den egna jordens skötsel.

Det komme antagligen att inträffa, att försäkringen härigenom finge flera deltagare, men däremot borde, ur synpunkten af försäkringens allmänna ändamål, intet vara att invända. De försäkringstekniska svårigheterna torde ock kunna öfvervinnas, och den tillernade fonden,

stor som den redan är tilltänkt att varda, torde ej blifva i väsentlig mån ökad.

Hvad komitén principiellt föreslagit om *hustru- och barnpensionering*, finner *Kollegium* synnerligen behjärtansvärdt. Dessa grenar af pensioneringen äro utan tvifvel bland de lyckligast funna delarne af föreliggande förslag. Komitén har ock (sid. 50—52 jämförda med sid. 83—87) på ett förtjenstfullt sätt motiverat sitt förslag, hvilket torde vara att vida föredraga framför tyska lagens därmed jämförliga bestämmelser. Dock kan ifrågasättas, huruvida det är fullt konsekvent, att hustru, hvars man är i försäkringspliktig anställning, till följd hvaraf hustrun är försäkrad, skall, där hon själf under äktenskapstiden har försäkringspliktig anställning, betala veckoafgifter utan att (se § 8) af dem få den ringaste valuta. Det torde ej sällan inträffa, att, just därför att äfven hustrun arbetar hos annan, familjen för barnens vård behöfver anlita en tjenarinna. För henne får familjen äfven betala pensionsafgifter, vid hvilket förhållande familjens sammanlagda utgifter till försäkringen erhålla en rätt afsevärd betydelse.

I fråga särskildt om barnpensioneringen har *Kollegium* äfven att framställa några erinringar. Enligt förslaget skall, då försäkrad man affider, och därest för honom minst 260 veckoafgifter erlagts, hvilket vilkor dock ej är nödvändigt, om dödsorsaken varit olycksfall i arbetet, pension utgå med 30 kronor för år till hvarje hans efterlemnade minderåriga äkta barn, intill dess det uppnått femton års ålder. *Kollegium* anser emellertid, att äfven då icke försäkrad mans enka, som efter mannens död för att försörja sig och barn antagit försäkringspliktig anställning och vunnit pensionsrätt, affider, hvarje hennes efterlemnade minderåriga äkta barn borde vara berättigadt att till femton års ålder åtnjuta 30 kronors årlig pension. Intet bindande skäl är af komitén anfördt emot en dylik bestämmelse vidtagande redan nu.

Kollegium, som hyser den mening, att allt hvad som kan göras för att befrämja barnens väl och i någon äfven den ringaste mån bidra till att underlätta deras utveckling och förminska deras oförskylda nöd, äfven bör göras, kan vidare ej till fulla dela komiténs uppfattning om försäkrades oäkta barns ställning till försäkringen.

Komitén har framhållit, att de siffror, som valts för pensionerna, äro mycket enkla och afrundade, samt ansett, uteslutande på grund af ekonomiska skäl (sid. 87 och sid 117, 118), att pensioneringen icke för närvarande borde omfatta oäkta barn. *Öfverståthållarembetet* yttrar »att det må vara, att enkla och afrundade siffror äro af stor betydelse, men af ännu större betydelse just för den samhällsklass, hvilkas intressen förslaget afser att i första rummet tillgodose, är, att de minderåriga barnen utan afseende på deras äkta eller oäkta börd komma i åtnjutande af uppfostringsbidrag i form af pension. Eljest tillgodoses icke rätt-

visans och billighetens kraf; och är förslaget så ekonomiskt svagt, att detsamma icke kan bära utgiften för de minderåriga oäkta barnens pensionering, vare sig de efterlemnats af försäkrad moder eller fader, så synes förslaget icke vara uppgjordt efter synnerligen tillfredsställande principer, och skälig anledning följaktligen saknas för detsammans godkännande.»

Äfven i andra yttranden hafva dessa förhållanden berörts, och anmärkningar framställt i samma riktning som af Öfverståthållareembetet.

Kollegium, som visserligen finner det lämpligast och riktigast om hvarje oäkta barn, hvilket förlorat sin försörjare, låt vara att denne var fadren eller modern, kunde enligt förslaget undfå pension, anser emellertid, att åtminstone sådant oäkta barn, som jämlikt allmän lag har arfsrätt efter moder, borde, där icke genom laga dom någon vore ålagd, att om detsamma draga försorg, erhålla pension, när dess, jämlikt föreliggande förslag, pensionsberättigade moder aflidit.

Kollegium öfvergår nu till frågan om, *af hvem kostnaden för försäkringen skall bestridas* (motiveringen sid. 58—66).

Enligt förslaget skall hela kostnaden för försäkringen bestridas genom dels *löpande pensionsavgifter*, dels *räntor å den fond*, som bildas hufvudsakligen därigenom att pensionsavgifterna i början öfverstiga utgifterna, dels ock slutligen *bidrag af allmänna medel*. De löpande avgifterna skola betalas till hälften af de försäkringspligtige arbetarne, till hälften af deras arbetsgifvare och utgå för hvarje försäkringspliktig i form af veckoavgifter med tillsammans 50 öre i första pensionsklassen, 30 öre i andra och 20 öre i tredje. Med *Statens bidrag* afses att bestrida dels administrationen af det hela, med ett undantag, dels den kostnad, som betingas däraf att, ehuru försäkringsavgifterna äro beräknade efter en normal inträdesålder af 18—20 år, äfven äldre personer af nuvarande generationen, som innehafva försäkringspliktig anställning, vid försäkringens början skola kunna medtagas på samma vilkor som de kassamedlemmar, hvilka inträda vid ofvannämnda normalålder, dels ock den kostnad, som erfordras för att låta en försäkrad, som genom öfvergång till annan lefnadsställning utträder ur de försäkringspligtiges krets, behålla sin en gång förvärfvade pensionsrätt.

Sammanlagda årliga beloppet af de löpande avgifterna skulle till en början blifva omkring 9,5 millioner kronor och efter 45 år omkring 11,7 millioner kronor. Statens bidrag skulle varda omkring 250,000 kronor årligen till administrationen, hvilken summa dock icke erfordrades i sin helhet, förrän försäkringen vunnit större utveckling, samt dessutom ett belopp, som, därest det utginge årligen, skulle under de 80 år, som

åtgå, innan kassan vunnit en fullständig utveckling, belöpa sig till omkring 2,8 millioner och derefter till omkring 330,000 kronor om året.

En reservant i komitén har emellertid ansett, att arbetsgifvarnes ofvanberörda bidrag borde bestridas genom dels särskild beskattning af dem, som till staten erlægga bevilling, dels af andra statsmedel.

Komitén har vidare framhållit, att en betydande minskning i fattigvårdstungan skulle genom förslaget antagande småningom uppstå. Hänförd till 1890 års fattigvårdsuppgifter, är denna minskning beräknad till omkring 4 millioner kronor om året.

Dessa förslag hafva i många af de inkomna yttrandena behandlats.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län anser, att det kunde betviflas, huruvida det i allmänhet kunde sägas vara händelsen, att arbetsgifvarne förmådde bära de på dem för försäkringen ifrågasatta utgifterna. Såväl jordbruket som industrien, synnerligast den mindre, arbetade med till större delen lånadt kapital, hvaraf följde en osäkerhet i näringsidkarnes ekonomiska ställning så stor, att det med skäl torde kunna ifrågasättas, om de under den närmaste framtiden kunde tåla en ytterligare börda af 4,5 millioner kronor. Att, såsom komitén trodde, bördan skulle kunna öfverflyttas på konsumenterna, syntes tvifvelaktigt. Beträffande arbetarne torde det på grund af beloppet insättningar i sparbanker, folkbanker och postsparbanker, vara möjligt antaga, det tillgångar till besparingar funnes hos den samhällsklass, förslaget afsåge. Dessa tillgångar komme dock att i betydlig mån uppslukas af de tillernade premiebidragen. Det kunde då ifrågasättas, huruvida ej fördelen af att ständigt hafva denna besparade tillgång disponibel, och tillfredsställelsen att själf förvalta den, skulle i mången arbetares ögon uppväga vinsten af arbetsgifvarnes bidrag till en pension, som komme att utfalla i en obestämd framtid. Vidare anser bemälda Befallningshafvande att, om än äfven minskningen i fattigvårdstungan icke blefve så stor som komitén tänkt, den vinst, som uppstode, dock alltid i väsentlig mån komme andra samhällsklasser till godo än dem, som hufvudsakligen bidroge till försäkringen, hvadan *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande*, utan att obetingadt sluta sig till reservantens inom komitén åsigt, funne detta förhållande vara en betänkelig omständighet vid förslaget.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län anser, att med hänsyn till den beräknade minskningen i fattigvårdstungan giltiga skäl icke saknades för den mening, reservanten nttalat, nämligen att staten borde åtaga sig arbetsgifvarnes andel i afgifterna; men då, i fråga om invaliditet ådragen i annans arbete, det vore öfverensstämmande med rättskänslan, att arbetsgifvaren ersatte den förlust i arbetsförtjenst, som genom skadan uppkomme, borde äfven arbetsgifvaren lemna bidrag till pensionsavgifterna, hvarför *Eders Kongl. Maj:ts sistbemälda Befallningshafvande* hemställde, att sedan arbetaren betalt sin

hälft af afgiften, en fjerdedel erlades af arbetsgifvaren och den återstående fjerdedelen utgjordes efter allmän bevilning. Vid inköp af pensionsmärken skulle för sådant ändamål 25 % rabatteras för att sedermera efter allmän bevilning utdebiteras.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anför bland annat hufvudsakligen, att arbetsgifvarnes skyldighet att erlägga pensionsavgift för arbetarne saknade stöd såväl af det inom riket redan förefintliga pensionsväsendet, som i de af komiterade åberopade författningar; pensioneringen af ifrågakomma samhällsklasser vore suarare ett *statsintresse*, hvadan staten borde fullgöra de förbindelser, som för främjande af detta intresse fordrades; att det därför förefölle, som hade komiterade handlat mera välbetänt, om de förklarar, att från rättvisans och billighetens synpunkt icke kunde härledas skyldighet för arbetsgifvarne att till arbetstagarens pensionerande bidraga; att det af hvad *Eders Kongl. Maj:ts* bemälda *Befallningshafvande* sålunda yttrat följde, att han omfattade den åsigt reservanten inom komitén uttalat; men att emellertid, då ett sådant förslag, på grund af de dryga kostnader det skulle förorsaka statsverket, icke hade utsigt till framgång, *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande*, som till fullo insåge vigten och betydelsen af att den s. k. arbetarefrågan så fort som möjligt funne sin lösning, ansåge sig böra förorda den från tyska lagen hämtade anordningen, att arbetsgifvaren borde med försäkringstagaren och staten bidraga till pensioneringen; samt att det eljest vore uppenbart, att, därest staten fullgjorde arbetsgifvarens bidragsskyldighet, det för pensionsväsendet i sin helhet skulle inträda en vida mer betryggande och säker tillvaro än nu vore att emotse med arbetsgifvarnes nödtvugna fullgörande af denna skyldighet.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kristianstads län instämmer med reservanten inom komitén i fråga om arbetsgifvarnes skyldighet att betala pensionsbidrag och anser den börda, som skulle åläggas arbetsgifvarne, alldeles för tung, samt finner det ur alla synpunkter riktigtast, att staten tillskote hvad utöfver arbetarnes eget bidrag erfordrades till pensioneringens genomförande; veckoavgifterna vore dock så ringa, att de försäkringspligtige själfva borde kunna betala mer än ifrågasatts, hvarför statens bidrag ej borde utgå med mer än tre tiondedelar af de nu beräknade avgifterna; bestyret med att i pensionsböckerna insätta märkena borde dock alltid arbetsgifvarne hafva sig uppdraget.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län uttalar betänkligheter vid att ålägga arbetsgifvarne att bidraga till pensionsavgifterna med ifrågasatta belopp; arbetstagarne borde däremot kunna utan svårighet afstå det ifrågasatta, åtminstone så länge de vore ogifta; till och med något ökad belopp kunde under denna tid afläggas för ålderdomen, utan att det kändes alltför betungande; efter det arbetaren blifvit gift,

ställde sig förhållandena annorlunda, men det gagn arbetaren kunde få af pensioneringen, berättigade att taga hela hans sparsamhet i anspråk. Om ock, såsom komitén framhållit, arbetsgifvarne kunde på goda skäl åläggas bidraga till pensioneringen, så hade dock komitén vid bestämmandet af bidragens storlek mera haft för ögonen att åstadkomma en arbetarepensionering än industriens och näringarnas billiga anspråk, att deras bördor måtte stå i rätt förhållande till förmågan att bära dem; äfven utgående därifrån att bördan af pensioneringen verkligen drabbade arbetsgifvaren endast i den utsträckning komitén tänkt sig och ej med hela sin tyngd, vore dock att befara att bördan blefve hårdt tryckande; för den större industrien och för en husbonde och hans personliga tjenare torde den dock ej blifva öfver höfvan betungande, men för handtverkare i stad och på landet vore förtjensten redan ringa, och för den som känner, med hvilka svårigheter en jordtorpare hade att kämpa för att betala lönen till en tjestedräng, måste tvekan uppstå om förslaget i detta fall kunde tillämpas. Med mindre hemmansegare och brukare och andra med dem likställda arbetsgifvare vore förhållandet detsamma. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansåge därför, att arbetsgifvarens bidrag icke borde utgå med mer än hälften af hvad komitérade tänkt sig, och ifrågasatte att vid tillfälligt arbete hela bidraget skulle utgöras af arbetaren, men arbetsgifvaren endast i fall af årstjenst eller annan längre tids qvarstannande i arbetet bidraga till afgiften. Minskningen i årsinkomsten för pensionskassan borde föranleda minskning i pensionerna, hvaremot, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande, staten hvarken kunde eller borde träda emellan; bidragens uttagande genom bevillning drabbade dessutom vissa orättvist.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs län anser, att staten visserligen kan föreskrifva ett visst sätt för arbetsgifvare att fullgöra ersättningsskyldighet vid olycksfall, men att därifrån steget vore långt till att föreskrifva alla arbetsgifvare en särskild årlig beskattning för att bereda pension åt arbetare och deras familj, oafsedt om arbetaren troget fullgjort sina åligganden mot arbetsgifvaren; det kunde hända, att arbetsgifvaren såsom skuldsatt vore fattigare än arbetaren, och det torde varda svårt att få alla arbetsgifvare att inse, att de skola skydda sina arbetare från den så mycket fruktade fattigvården, medan för dem själftva intet gjordes för att de skulle vara förvissade att icke behöfva sluta sitt lif på fattighuset.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län anser reservantens i komitén förslag mera förenligt med rättvisa och billighet än komitérades.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län finner ej giltiga skäl anförda för arbetsgifvarens åläggande att genom försäkring

skydda arbetarne för den ekonomiska förlust, som kan uppstå för dem vid arbetsoduglighet, uppkommen af annan orsak än olycksfall i arbetet; staten borde alltså träda emellan, men ingalunda näringarna.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län anser, att arbetsgifvarne böra bidraga till kostnaden för pensioneringen samt att, om det än kunde ifrågasättas, huruvida ej kommunerna med hänsyn till minskningen i fattigvårdstungan borde bidraga, dock komiterades förslag om bidrag af staten vore att föredraga.

Norrköpings handverksförening anför i denna fråga bland annat hufvudsakligen, att komiténs skäl för bestämmelsen att arbetsgifvarne skola betala hälften af pensionsafgifterna vore svaga och otillräckliga för att visa nödvändigheten af denna åtgärd, som skulle komma att drabba olika klasser af arbetsgifvare synnerligen olika och åtminstone för de mindre yrkesidkarne blifva mer än tillbörligt betungande; att lindringen i fattigvårdstungan komme alla medlemmar af kommunerna till godo; att de utsigter den mindre yrkesidkaren hade till pensions erhållande ingalunda motsvarade de dryga utgifter han komme att få vidkännas för sina bidrag till arbetareförsäkringen; att då den mindre handverksidkaren mycket ofta för sin rörelse måste använda lånad kapital, för hvilket räntan alltid i första hand måste ut, pensionsafgifterna skulle verka i samma rigtning som en oskäligen ränta, samt att, då pensioneringen vore ett stort allmänt intresse, föreningen ansåge, att staten borde åtaga sig den del af försäkringspremierna, som komitéen föreslagit att arbetsgifvarne skulle gälda.

Äfven *Eksjö fabriks- och handverksförening* har biträdt reservantens inom komitéen förslag.

Wallbergs fabriksbolag, Skandinaviska jutespinneri- och väfveriaktiebolaget i Halmstad samt *Halmstads gjuteriaktiebolag* hafva under förklarande att enhvar af landets innebyggare tvifvelsutän med nöje deltog i de uppoffringar, som med förslaget genomförande vore förknippade, och under framhållande att detta särskildt borde vara fallet med hvarje arbetsgifvare, då de genom förslaget antagande sågo sig befriade från omtanken om sina arbetare, när desse blefve orkeslösa, föreslagit, att staten skulle betala 50 kronor till hvarje pension, hvarigenom arbetsgifvarnes och arbetarnes bidrag kunde nedsättas, och därjämte förklarat att, om denna nedsättning kunde ske till hälften af de i förslaget angifna beloppen samt om arbetarne bidroge med $\frac{2}{3}$ och arbetsgifvarne med $\frac{1}{3}$, intet vore att mot förslaget invända.

Karlskrona arbetareförening har andragit, att genom lindringen i fattigvårdstungan, hvilken blefve större än statens årliga bidrag, 2,7 millioner, den skattdragande befolkningen i allmänhet genom förslaget antagande finge en skattelindring, att därför staten borde utöfver det i komitérades förslag beräknade beloppet till försäkringen bidraga med

så mycket som motsvarade det belopp, hvarmed den verkliga besparingen i fattigvårdstungan öfverstege det af komitén beräknade statsbidraget, och borde denna ökning i statsbidraget användas till höjning i pensionsbeloppen. Föreningen anser vidare, att försäkringsafgifterna skulle för de mindre arbetsgifvarne, som själfva ingen fördel hade af försäkringen, komma att understundom kännas ganska betungande, hvaremot de bidrag arbetarne skulle betala icke torde öfverstiga deras förmåga, men då arbetarne jämväl hade att erlægga afgifter till sjuk- och begravningskassor, borde under inga omständigheter en höjning af de föreslagna bidragen förekomma.

Karlskrona fabriks- och handtverksförening anser, att arbetsgifvarnes tillskott till försäkringen borde utgå med de af komitén föreslagna 50 procent af hela pensionsafgiften, men endast under de 20 första åren och sedan med 25 proc., enär antagligt vore, att den allmänna fattigvårdens bördor då så minskats, att en direkt skattelindring inträd för den öfriga befolkningen, hvilken ovilkorligen borde i form af motsvarande ökad anslag från statsverket bidraga till den för hela nationen välsignelsebringande försäkringen.

Träarbetareförbundet har beträffande nu ifrågavarande del af ämnet ansett, att det borde finnas två pensionsklasser innefattande i första klassen dem, som hade en årsinkomst mellan 800 och 1800 kronor, och i andra klassen dem, som hade under 800 kronor om året; att veckoafgifterna skulle vara respektive 20 och 10 öre; att för dem, som till andra klassen ej kunde betala eller vore utan fast anställning, kommunen skulle verkställa betalningen; samt att kostnaden för försäkringen borde bestridas dels genom de försäkrades pensionsafgifter, dels genom upptagande af en särskild försäkringsskatt af dem, som betala bevillning för fast egendom samt för inkomst af kapital och arbete till öfver 1800 kronor om året.

Föröfrigt har äfven i andra inkomna yttranden framhållits, att arbetsgifvarnes bidrag måste komma att drabba de betalande högst olika och ojämnt.

Kollegium har för sin del ej kunnat undgå att finna, att den föreslagna fördelningen af pensionsafgifterna icke torde kunna anses tillfredsställande.

Hvad beträffar arbetarne, hvilka ju hafva direkt fördel af pensioneringen, lärer väl i allmänhet de på dem belöpande veckoafgifterna icke kunna anses särskildt betungande. Åtminstone för de ogiffa bland de försäkrade torde utgiften faktiskt, fördelad som den är på många betalningsterminer, knappast komma att märkas. För de gifta åter kan visserligen, då i ett arbetarehushåll hvarje öre spelar en ej oviktig roll, saken gestalta sig något annorlunda; men vid det förhållandet att jämväl hustruns pensionering i händelse af invaliditet är i mannens försäkrings-

afgift inbegripen samt äfven barnen kunna erhålla understöd, lära dock fördelarne för den gifta arbetaren finnas så öfvervägande, att de in-skränkningar, som afgifternas erläggande komma att förorsaka, borde med jämmod kunna bäras. För vissa bland arbetsgifvarne ställer sig den nya pålagan däremot svårare. Beträffande tjänstemän och med dem likställde löntagare, lärer visserligen ej med fog kunna sägas, att den pensionsafgiftsandel de för sina tjenare skola betala i allmänhet kan vara af någon betydelse. Endast i sällsynta undantagsfall torde så vara händelsen. Vidkommande däremot industriens förmåga att bära på densamma belöpande utgifter för pensioneringen kan måhända sägas, att med hänsyn till de ofta betydande kapital, hvilka inom större industriela rörelser i allt fall omsättas, dessa utgifter icke skola varda för de större industriidkarne särdeles tryckande; men gifvet torde dock vara, att afgifter, som skola utgå utan afseende å huruvida en industriell rörelse går med vinst eller förlust, skola kunna i ganska många fall varda mycket betungande. Och då nu fråga därtill är om en stor mängd små arbetsgifvare, mindre handverkare, jordtorpare, andra mindre jordbrukare m. fl., så måste arbetsgifvarnes skyldighet, att i så hög grad som ifrågasatts bidraga till pensioneringen, gifva anledning till än större betänkligheter. De fleste bland sist antydda arbetsgifvare, hvilka utgöra det stora flertalet af dem, som skulle af förslaget genomförande drabbas, äro, såsom Kollegium redan här förut framhållit, ej mindre i afseende å lefnadssätt och lefnadsbehof utan äfven till åskådningss- och uppfattningssätt likställde med de arbetare, för hvilka de skola betala. De få långt ifrån alla någon direkt fördel af försäkringen, men de skola betala vare sig deras rörelse går med vinst eller förlust. Vinsten på deras rörelse torde föröfrigt i särdeles många fall aldrig varda en behållen vinst, utan endast bestå i att de kunna skaffa sig och de sina föda, kläder och husrum. För dessa skall betalningsskyldigheten icke blott förefalla hård, utan äfven faktiskt vara det. Det torde till och med ej sällan kunna inträffa, att dessa arbetsgifvare sakna medel till inköp af pensionsmärken. Arbetaren blir då utan pension. I många fall lär det komma att därvid bero. Klagat arbetaren, får visserligen arbetsgifvaren böta, men däraf följer intet godt för arbetaren.

Man har sagt, att arbetsgifvarne kunna återfå sina utlägg genom att höja priset å sina produkter. Detta håller icke streck; priset å industriprodukter bestämmes bland annat af konkurrensen, såväl den utländska som den inhemska. Beträffande de mindre handverkarnes varor verkar gifvetvis den inhemska konkurrensen mest. Skola varornas pris i allmänhet höjas, finge ju för öfrigt äfven de små yrkesidkarne betala mer för hvad de behöfva men ej själfva tillverka. Hvad slutligen särskildt jordtorparne och de små hemmansbrukarne angår,

torde de varor de i sin ringa mån hafva att afsätta, ej vara af beskaffenhet, att priset å dem kan af säljarne själfva bestämmas.

Man har vidare sagt, att arbetsgifvarne nog skola veta att genom nedsatta löner göra sig betalade af arbetarne, men man har å andra sidan sagt, att arbetarne genom ökade löneanspråk skola tvinga arbetsgifvarne att betala hela pensionsafgiften. I själfva verket torde härmed komma att gå så att, då det är godt om arbete och ondt om arbetare få arbetsgifvarne öka lönerna, så att arbetarnes afgifter mer eller mindre betäckas, hvaremot, när det är ondt om arbete och godt om arbetare, dessa måhända få minska sina lönefordringar.

Komitén har (sid. 58) redogjort för de svenska författningar, som på något sätt reglera arbetsgifvarnes underhållsskyldighet gent emot arbetarne och vill därmed visa, att grundsatsen om en sådan skyldighet icke är alldeles okänd, åtminstone i fråga om mera fasta arbetsförhållanden. Men komitén säger: »det ansvar, lagen sålunda i vissa fall velat ålägga arbetsgifvarne, har efter hand förlorat sin praktiska betydelse, därigenom att arbetsaftalen numera i fråga om arbetarne i den egentliga industrien vanligtvis afse obestämd tid samt öfverhufvud bandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare blifvit lösare.» Genom arbetsgifvarnes bidrag till pensioneringen skulle emellertid deras moraliska skyldighet att draga försorg om arbetarne fullgöras, och frågan om olycksfall i arbetet intager, enligt komiténs åsigt, en särskild ställning. Ehuru en arbetsgifvares ersättningsskyldighet vid dylika fall icke, med visst undantag i fråga om järnvägars drift, funnes lagligen bestämd, hade den dock faktiskt erkänts; och olycksfallsförsäkringen i de enskilda försäkringsbolagen tydde på, att arbetsgifvarne insåge detta, då antalet mer eller mindre genom arbetsgifvarnes försorg kollektivt försäkrade arbetare år 1892 varit 68,000. »Den af komitén föreslagna försäkringen», säger komitén vidare, »sörjer äfven för olycksfall i arbetet; utgiften härför kommer att motsvara ungefär en åttondedel af hela kostnaden för försäkringen, hvadan, om man så vill, härigenom en fjerdedel af arbetsgifvarnes bidrag kan sägas vara motiverad.»

Det kan emellertid befaras, att just därigenom att arbetsgifvarne åläggas betala alltför mycket till pensioneringen, det understöd de frivilligt lemna sina arbetare skall minskas. Arbetsgifvarne erkänna i särdeles många fall sina skyldigheter mot gamla och orkeslösa samt skadade arbetare. Vid många större bruk, egendomar och industriella verk skall man ännu finna hufvudsakligen på arbetsgifvarnes bekostnad lefvande individer. Och om än detta mera patriarkaliska förhållande allt mer och mer upphört, har i stället inträdt arbetsgifvarnes bidrag till sjukkassor och pensionskassor eller helt och hållet af arbetsgifvarne inrättade sådana kassor. Den i större eller mindre mån, genom arbetsgifvarnes försorg avvägabragta olycksfallsförsäkringen, vittnar äfven där-

om, att insigten om nödvändigheten att understödja arbetsförmögna, lefver, åtminstone hos dem, som kunna lemna sådant understöd. Denna insigt är utan tvifvel i tilltagande; det torde utan fara för misstag kunna sägas, att det går en strömning genom det industriela arbetets målsmän i riktning af att söka hjälpa arbetarne vid sjukdom och olycksfall m. m.

Genom att arbetsgifvarne finge sig hela den betalningsskyldighet ålagd, som nu är ifrågasatt, vore fara värdt att åtminstone lifligheten hos denna strömning minskades, och att den åsigten gjorde sig gällande, att nu vore allt väl bestäldt, nu vore arbetarne tillgodosedda och arbetsgifvarnes särskilda bemödanden tillsvidare obehöfliga. En sådan uppfattning har direkt uttalats af de stora arbetsgifvare inom Hallands län, som yttrat sig i ärendet. Kollegium anser emellertid, att det vore i hög grad att beklaga, om denna uppfattning blefve mera allmän; särskildt vore det mycket betänkligt, om arbetsgifvarnes intresse för olycksfallsförsäkringen minskades eller upphörde. Detta intresse sättes i allt fall på hårda prof genom arbetarnes egna åtgärder, genom simulation af skador och genom motstånd mot läkarebehandling för att draga ut på understöd tiden. Det sätt, hvarpå komitén sökt sörja för de af olycksfall lidande, är nog i och för sig godt, men ej tillräckligt. Den pension, en genom olycksfall arbetsförmögen kan erhålla, innan ännu veckoavgifterna hunnit till något större belopp, är ju så ringa, att den icke skyddar mot nöd. Under öfvergående sjukdom, äfven sådan föranledd af olycksfall, erhåller han intet understöd; först om sjukdomen varat längre än ett år, får han pension, men endast för den tid oförmågan till arbete varar utöfver året, och endast under förutsättning att 260 veckoavgifter för honom förut erlagts. Behovvet af olycksfallsförsäkring kvarstår alltså nästan lika fullt, äfven om komiténs förslag varder lag.

Komitén säger, att det onekligen vore arbetsgifvarne, som hade det närmaste intresset af försäkringens sociala verkan, och vore det tydligt att det för utvecklingen af käuslan af samhörighet och gemensamhet i intressen mellan arbetsgifvare och arbetare är af största betydelse att de gemensamt bära bördan (sid. 60). Den minskning i fattigvårdskostnaden, som komitén beräknat skola som en följd af försäkringens genomförande uppstå, »kommer», säger komitén, »företrädesvis arbetsgifvarne till goda».

Om komitén med försäkringens sociala verkan menar bland annat, att arbetarnes missbelåtenhet med sin ställning skall, om ej upphöra, dock minskas, och att de skola vardas lugnare och nöjdare med sin lott, torde detta bero på en illusion. Erfarenheten från andra länder visar ingalunda, att genom försäkringslagar det sociala lugnet varder större; ej heller här torde detta blifva händelsen. Missnöjet torde tvärtom, åtmin-

stone i början, ökas, då arbetarnes veckoavgifter komma att, om ock ej verkligen vara, dock förefalla tryckande; agitatorer skola ej underlåta att, vid de fall då pension sökes men afslås och vid talrika andra tillfällen, i själva försäkringslagen söka och finna nya agitationsmedel. I Frankrike hafva grufarbetarne protesterat mot förberörda lag af den 29 Juni 1894; i Tyskland har missnöje med försäkringslagarne i flere afseenden förspotts; och då vid 1889 års lags antagande i tyska Riksdagen man hoppades på socialismens återgång och missnöjets utjämning, förklarade Bebel, att om den som uttalade detta hopp än blefve aldrig så gammal, skulle han ej upplefva hvad han hoppades.

Det torde vidare vara osäkert eller åtminstone icke bevisadt att fattigvårdstungan verkligen kommer att minskas i den proportion komitéen antagit. Minskning i fattigvårdsavgifterna borde dock gifvetvis alltid uppstå, men att säga att denna företrädesvis kommer arbetsgifvarne till godo, vågar Kollegium, på sätt i flerfaldiga yttranden jämväl anförts, bestrida vara fullt riktigt. Minskningen kommer alla skattdragande till godo i mån af deras skatt till fattigvården, och denna skatt drabbar ingalunda arbetsgifvaren, åtminstone ej om därmed förstås yrkes- eller industriidkaren, proportionsvis mer än andra.

Att arbetarne icke skola varda nämnvärdt mindre missnöjda med sin ställning sedan försäkringen genomförts torde, såsom ofvan antydts, kunna antagas; erhållandet af det ena eller något föder begäret att äfven få det andra eller mera, och *de* skola ej fattas, som förstå att underhålla missnöjet. Men om nu alla småhandtverkare, jordtorpare m. fl. med dem likställda skola underkastas den ifrågasatta extra beskattningen, kommer missnöjet att utsträckas till kretsar, som däraf förut varit oberörda.

För staten är det emellertid af intresse, att oro och missnöje icke spridas utan fasthellre hämmas, så att den lugna utvecklingen icke af sådana orsaker förhindras.

Kollegium kan således ej finna annat än att ur synpunkten af arbetarnes, arbetsgifvarnes och statens eget intresse, staten bör till försäkringen äfven på annat sätt och mera direkt bidraga än komitéen ifrågasatt. Så långt, som reservanten och de, hvilka med honom instämt, anser dock Kollegium att man icke bör gå. Däremot anser sig Kollegium kunna biträda hvad en af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagit, nämligen att staten borde med arbetsgifvarne till hälften deltaga i den afgift som af dem skulle betalas.

Ett sådant deltagande från statens sida i försäkringskostnaden skulle vidare underlätta den de mindre yrkesidkarnes frivilliga försäkring, som här ofvan berörts, äfvensom bidraga därtill att, där mindre yrkesidkare, jordbrukare och andre till biträden vid sitt arbete använde hemma-

varande söner, döttrar eller mågar, äfven desse komme att betraktas såsom varande i försäkringspliktig anställning.

Då arbetsgifvarne skulle enligt komiténs förslag till en början årligen till försäkringen betala omkring 4,8 millioner kronor och efter 45 år 5,8 millioner kronor, blefve, därest statens nu föreslagna bidrag skulle årligen utgå, statsutgiften därför 2,4 till 2,9 millioner kronor om året.

Beräkningen af hela försäkringens inkomster och förmåga att motsvara sina förbindelser hvilar på den grund, att alla försäkrade skola inträda vid samma ålder eller 18—20 år och således icke olika premier förekomma. Af den nuvarande generationen komme dock särdeles många att inträda vid högre ålder; af dem skulle alltså rätteligen högre premier böra fordras. Komitén har emellertid visat att sådant icke är lämpligt, utan att äfven de böra betala lika afgifter, som alla andra. Men, som kassan icke skulle kunna vidkännas de utgifter, de vid högre ålder inträdandes pensionering sålunda förorsakade, har det ansetts, att staten där borde mellankomma.

Den brist, som i försäkringens förmåga att på grund af de fastställda pensionsavgifterna fullgöra sina förbindelser uppstår, dels genom sistberörda förhållande, dels ock genom de försäkrades ofvan antydda rätt att, äfven om de öfvergått till annan lefnadsställning, få behålla sina en gång förvärfvade anspråk på kassan, lärer hafva ett kapitalvärde af omkring 77,4 millioner kronor, däraf 68 millioner härflyta af nuvarande generationens försäkring till 55 års åldersgräns, och 9,4 millioner af de försäkrades nyssnämnda rätt. Genom den form, hvori komitén tänkt sig statsbidraget skola utgå, nämligen uti bidrag till hvarje invalidpension med ett belopp, som motsvarar 2 öre för hvarje erlagd eller tillgodoräknad pensionsavgift, får emellertid statsbidraget enligt komiténs förslag ett kapitalvärde af omkring 80 millioner, svarande emot ett konstant årligt bidrag af omkring 2,8 millioner, eller ungefär 3 procent mer än berörda brist.

Till förekommande af en alltför stor fondbildning, en fråga hvartill Kollegium återkommer, har komitén emellertid föreslagit, att betalningen af statens bidrag icke skulle ega rum genom likformigt, stadigvarande årsanslag utan på annat sätt, nämligen så, att staten skulle vid försäkringens början åtaga sig en skuld lika med statsbidragets nyssnämnda kapitalvärde. Denna skuld skulle gäldas på ett af komitén föreslaget sätt, så att statens årsutgifter för försäkringen i början blefve relativt obetydliga, men efter 80 år, och sedan allt framgent, uppginge till omkring 7,8 millioner kronor om året.

Lämplighetshänsyn tala utan tvifvel för att den nuvarande generationen upptages i försäkringen. Dennas verkan kommer eljest att först allt för långt fram i tiden varda i nämnvärd mån märkbar, och

den nuvarande generationen, som dock äfven varder underkastad bördor för försäkringen, finge ingen nytta af densamma, hvarförutom det, såsom komitén säger, torde vara ett afsevärdt statsintresse, att den nuvarande generationens arbetare försäkras. Däremot torde den af komitén föreslagna öfre åldersgränsen 55 år kunna nedsättas t. ex. till 40 år, allrahelst pensionerna för senare inträdande i allt fall blefve ganska små, men att ytterligare sänka densamma torde af flera bland de skäl, som tala för nuvarande generationens försäkring, ej vara lämpligt.

Att i så hög grad, som komitén föreslagit, för all framtid belasta kommande generationer med utgifter för den nuvarandes försäkring, torde emellertid icke kunna anses rättvist och billigt. Det af komitén föreslagna sättet för utgåendet af statens bidrag till detta ändamål, hvar till Kollegium återkommer, torde därför böra ändras. Men då, därest öfre åldersgränsen för den nuvarande generationens inträde i försäkringen nedsattes till 40 år, statens förberörda skuld till kassan lär minskas till omkring hälften, blefve de uppoffringar, staten finge vidkännas, ej mindre för nuvarande generationens försäkring, än äfven för betalandet af hälften af arbetsgifvarnes andel i pensionsavgifterna, lättare att bära.

Då emellertid den nu ifrågasatta ändringen af förslaget torde komma att inverka på den tillernade fondens storlek, lär en försäkringsteknisk undersökning af ändringens inflytande på försäkringens finansiella del böra ega rum.

Det sätt, hvarpå komitén tänkt sig frågan om de för försäkringens genomförande *erforderliga inkomsterna* ordnad, föranleder en betydande *fondbildning*.

Inkomsterna skola enligt Komitén utgöras af pensionsavgifter, räntor och den fortgående amorteringen af statens förberörda skuld till försäkringen till belopp af omkring 80 millioner kronor. Komitén har i fråga om pensionsavgifterna tänkt sig, att de skulle beräknas och utgå efter systemet med *fasta premier*, d. v. s. avgifterna skulle från början inom hvarje pensionsklass beräknas lika för enhvar inom klassen försäkrad person och allt framgent förblifva vid samma storlek.

I början finnas inga pensioner, de tillkomma efterhand och ökas småningom i antal. Premiëinkosterna varda alltså i början större än pensionsutgifterna. Skillnaden skall kapitaliseras och bilda en försäkringsfond. Först efter omkring 80 år har kassan nått sitt jemvigtsläge, d. v. s. inkomster och utgifter antagas då skola equivalera hvarandra, och fonden skall då vara 393 millioner kronor eller i rundt tal 400 millioner.

Dessa och därmed sammanhängande förhållanden hafva i flere bland de inkomna yttrandena berörts.

Öfverståthållarembetet anser, att, då fondens afkastning skulle användas till välgörande ändamål, torde fonden ej kunna få göras fruktbarande annat än mot säkerheter af första klass; men att på sådant sätt placera 400 millioner öfverstege krafterna hos en centralstyrelse, äfven om densamma kunde påräkna anslag till aflöning åt finansmän af framstående förmåga. Därtill fordrades nämligen i första rummet en så stor kännedom om personer och förhållanden i vårt vidsträckta land, att densamma omöjligen kunde af ledamöterna i en centralstyrelse förvärfvas, och vidare en förmåga att följa med förmögenhetsförhållandenas ständiga växlingar på de olika orterna, som endast kunde besittas af personer, hvilka vore i orterna bosatte. Riktigheten af denna uppfattning bestyrktes af den mängd krafter på olika orter öfver hela landet, som toges i anspråk för att förvalta de deposita, som allmänheten anförtrott bankerna, äfvensom däraf att våra försäkringsbolag redan nu måste placera en stor del af sina kapital i fastigheter i städerna, hvilket säkert ej skett, om kapitalen kunnat göras fruktbarande mot säker utlåning.

I afseende å räntan å fonden, säger *Öfverståthållarembetet* vidare, vore det icke möjligt att förutsäga, huru framtiden gestaltade sig, men erfarenheten gifve vid handen en benägenhet hos kapitalets räntefkastning att efter hand minskas. Och minskningen i hvad komitéen härutinnan beräknat, behöfde ej blifva mer än en half procent under de närmast efter lagens antagande följande 80 åren, för att en brist skulle visa sig, som uppginge till icke mindre än i det närmaste två millioner kronor årligen. Hvem skulle fylla den? Komiterade hade varit beredde på frågan, men ej besvarat den; de hade föreslagit, att pensionskassans ställning periodvis och minst hvart tionde år skulle försäkringstekniskt pröfvas. Försigtigtvis hade komiterade använt ordet »minst», ty om förslaget blefve lag, torde, dels i ansende till vederbörandes uraktlåtenhet att inbetala försäkringsafgiften i beräknad omfattning och dels i följd af den centrala pensionsstyrelsens oförmåga att placera kassans kapital mot 3½ procent ränta och fullgod säkerhet, försäkringsteknisk svaghet snart visa sig hos kassan.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län yttrar att, då Eders Kongl. Maj:t ej lär vilja påbjuda obligatorisk arbetareförsäkring för att vid arbetsoförmåga bereda försäkrad person till beloppet bestämd pension mot erläggande af en likaledes bestämd afgift utan att tillika tillse, att den för ändamålet upprättade försäkringsanstalten under alla förhållanden kunde fullgöra sina förbindelser, länsstyrelsen ansåge, att det borde uttryckligen stadgas, att staten ansvarar för samma förbindelsers fullgörande eller ock att pensionsavgifternas belopp, endast

tillsvidare fastställda, må kunna höjas, när kassans ställning visar sådant nödigt. Vidare anser sistbemälde länsstyrelse, att det vore lämpligare, om statsbidraget utginge med ett från början högre anslag af t. ex 2 millioner kronor om året att förräntas för sig, hvarigenom skulle vinnas den fördelen, att tiden, då statens tillskott skulle behöfva vara högre, framskötas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län påpekar den »betydande svårighet», som måste uppstå vid förvaltningen af en fond af den storlek som den af komitén ifrågasatta — nära 400 millioner kronor. Oaktadt allt hvad komitén härutinnan anfört, trodde dock Upsala länsstyrelse, att denna förvaltning — i synnerhet om den skulle koncentreras på en plats — komme att verka tyngande på institutionen.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kronobergs län anser, på i utlåtandet anförda skäl, att antingen staten måste ansvara för kassans förbindelsers fullgörande, eller ock att det från början borde utsägas, att pensionsavgifternas belopp vore fastställda endast tillsvidare och kunde höjas vid det fall, att framtida undersökning af pensionskassans ställning skulle visa att sådant vore nödigt. Samma länsstyrelse anför vidare att, då större delen af statsbidragets utgörande enligt förslaget hvälfdes på kommande generationer, och därigenom hinder torde uppstå för försäkringens framtida utveckling, det syntes länsstyrelsen lämpligare, att statens bidrag gäldades genom ett från början högre årligt anslag af omkring 2 millioner kronor, som skulle särskildt förvaltas i en fond, hvarigenom ett mera skäligt utjämnande af statsbidraget på nuvarande och kommande tiders budget kunde vinnas.

Äfven *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län* har funnit, det staten måste garantera kassans förbindelser, samt anser att eljest pensionsavgifternas belopp ej kunde bestämmas för annat än vissa perioder. Härom borde i lagen gifvas så tydliga föreskrifter, att intet missförstånd kunde uppkomma, men lagförslaget innehölle i detta afseende endast ett dunkelt besked (§ 53); och slutligen funne, af i hufvudsak samma skäl som föregående Befallningshafvande, äfven Kalmar länsstyrelse det lämpligare, att formen för statsbidragets utgående blefve ett årligt belopp af omkring 2,5 milloner kronor, hvilket belopp ej torde vara för den nuvarande generationen svårare att bära än de $7\frac{3}{4}$ millioner, som efter 80 år skulle för all framtid årligen utgå af statsverket.

Äfven *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län* ogillar, med hänsyn till det oriktiga uti att nu pålägga kommande generationer en börda till förmån för nutiden, den af komitén föreslagna formen för statsbidragets utgående, men anser att, jämväl om genom ett årligt statsanslag fonden skulle ökas till 615 millioner, detta, då i allt fall en stor fondbildning skulle ega rum, icke borde tillmätas afgörande

betydelse. Och funne samma länsstyrelse att det till undvikande af missförstånd borde i lagen tydligen utsättas, att pensionsavgifterna och pensionsbeloppen endast äro tillsviðare bestämda.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs län anser, att staten faktiskt ikläder sig ansvarighet för fondens förvaltning och fruktbargörande äfvensom för pensionernas behöriga betalande med rättighet endast att för åstadkommande af jämnvigt i fonden höja avgifterna eller sänka pensionerna, hvilket senare icke kunde ifrågakomma med mindre än att § 11 och § 12 ändrades. Komiténs yttrande, att »staten ikläder sig icke någon garanti för försäkringens framtida bestånd», måste således bero på någon misskrifning, fortsätter samma länsstyrelse; ty har staten en gång satt i verket en så omfattande pensionering, som den föreslagna, måste staten uppenbarligen låta sig angeläget vara att upprätthålla densamma. Men länsstyrelsen anser därjämte, att däraf ständigt nya anspråk skola uppstå. I fråga om fondbildningen kan länsstyrelsen icke godkänna hvad komitéen anfört därom, att den ej skulle inverka på penningemarknaden i någon väsentlig grad. Tvärtom måste en stor fond, hopsamlad å en plats, på det ekonomiska lifvet utöfva ett mycket betydligt inflytande, som mången gång kunde blifva menligt för landsorterna, därigenom att näringslifvet där ginge miste om för detsamma nödigt kapital; förvaltningen af en så stor fond måste varda förenad med ganska afsevärda äfventyr, hvarjämte med kändedom om de svårigheter, som redan nu mötte för säker placering af kapital mot antaglig ränta, länsstyrelsen knappast kunde dela komiténs förhoppning, att fonden skulle kunna åtminstone under de första tio åren fruktbargöras så, att räntaafkastningen uppginge till beräknade 3 $\frac{1}{2}$ procent.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län anser bland annat, att det torde möta stor svårighet att förvalta och göra räntebärande en fond af närmare 400 millioner samt att, äfven om komiténs beräkning af fondens tillräcklighet vid en räntefot af 3 $\frac{1}{2}$ procent vore riktig, det dock lätt kunde inträffa, att så hög ränta ej kunde erhållas eller att förluster uppstode. Huru skulle då bristen fyllas? Många förvecklingar och svårigheter torde häraf följa, såvida ej statens mellankomst till obegränsadt belopp skall behöfva tagas i anspråk.

Enligt hvad *Kollegium* i det föregående anfört, skulle staten, därest komiténs förslag till pensioneringens ekonomiska ordnande antoges, genast iklåda sig en förbindelse eller skuld till belopp af 80 millioner, hvilken skuld skulle af kommande generationer amorteras, men icke så att den slutligen upphörde, utan genom, såsom komitéen uttrycker sig, »ständigt fortgående amortering». Staten skulle nämligen första året af försäkringens tillvaro betala blott 3,000 kronor och sedan efterhand årligen mer och mer. Efter 80 år blefve amorteringsbidraget konstant och för all framtid omkring 7,8 millioner årligen.

Komitén har (sid. 93) ansett att det vore principiellt riktigast att under de första 80 åren amortera tillskottet för nuvarande generationens försäkring. Men huru detta än skedde, komme fondbildningen att vara mycket större än man funnit lämpligt; fonden blefve nämligen då 615 millioner kronor. Af denna anledning har komitén ifrågasatt »en ständigt fortgående amortering» af kapitaltillskottet för nuvarande generationens pensionering.

Detta ändamål kunde vinnas äfven på andra sätt än det af komitén föreslagna. Så kunde antingen ett konstant årligt bidrag af omkring 2,7 millioner kronor betalas, motsvarande räntan å förberörda brist 77,4 millioner, eller ock en fix summa af 24 kronor erläggas till hvarje pension. I förra fallet blefve fonden emellertid 538 millioner, och i senare fallet, skulle statens tillskott, som i början blefve mycket små, om 80 år vara omkring 6 millioner om året, och fonden slutligen stiga till 443 millioner kronor.

Komitén, som själf lyst en viss fruktan för en stor fondbildning, har emellertid icke ansett sig böra förorda någon af sistberörda utvägar, emedan jämväl i dessa båda fall fonden skulle blifva för stor.

Såväl i Frankrike som Tyskland har man ej velat inlåta sig på samlandet af några större fonder för ändamål motsvarande det nu ifrågasvarande. Skälen hvarför man i Frankrike ej velat åstadkomma de stora fonder, som af en obligatorisk försäkring skulle vara en följd och hvilkas belopp skulle uppgå till milliarder francs, har vid redogörelsen för den historiska utvecklingen af försäkringsfrågan berörts. I Tyskland har man, hufvudsakligen med hänsyn därtill att en så betydlig fondbildning, som äfven där vore erforderlig, skulle inverka menligt på det ekonomiska lifvet, antagit ett annat system för försäkringsavgifternas beräkning och betalning än det af Nya Arbetareförsäkringskomitén föreslagna.

Komitén har i afseende å den af komitén ifrågasatta försäkringsfonden anført bland annat, att de medel, som för densamma toges från näringarna, naturligen komme att direkt eller indirekt återgå till dem, antingen i form af kapitalplaceringar eller som utbetalningar till invalida arbetare, och att de afgifter, som erfordrades, för öfrigt vore så ringa, att någon särskild näringsgren eller näringsidkare endast undantagsvis torde komma att af dem väsentligen betungas. Icke heller, yttrar komitén vidare, synes, att döma efter erfarenheten i vårt land, en kapitalbildning af de ifrågasvarande dimensionerna nödvändigt komma att medföra rubbningar i landets ekonomiska förhållanden i allmänhet. Komitén jämför därefter den blifvande fondbildningen, omkring 400 millioner kronor på 80 år, med den kapitalbildning, som hufvudsakligen på de senaste 20 åren egt rum i form af depositioner i de en-

skilda bankerna, sparbankerna och folkbankerna. Beloppen af dessa depositioner äro för det närvarande, i runda tal, följande: i solidariska- och aktiebanker samt i Riksbanken 326 millioner, i sparbanker och folkbanker 300 millioner, och i postsparbanken omkring 28 millioner, eller tillsammans omkring 654 millioner kronor.

En betydlig skillnad torde dock enligt *Kollegii* mening få anses förefinnas mellan en kapitalbildning af sistberörda slag och den ifrågasatta fondbildningen. I det förra fallet hafva egarne till kapitalet full frihet att förfoga däröfver, det är deras individuella egendom; och därigenom att det är insatt på deposition i ett stort antal olika banker, kommer det lättare den allmänna rörelsen till godo genom bankernas förmedling. Den ifrågasatta försäkringsfonden åter är ett fastläsande på ett ställe af kapitalet. Detta skall visserligen göras fruktbarande, men formen för detta fruktbargörande måste, med hänsyn till fondens ändamål och försäkringens betydelse, vara vida strängare. Endast säkerheter af allra yppersta beskaffenhet kunna antagas. Komitéen har såsom »ett teoretiskt exempel» på en möjlighet att placera fondens öfverskjutande inkomster tänkt sig, att dessa kunde deponeras i enskilda banker, men ansett att fonden i verkligheten, åtminstone till en del, komme att placeras på annat sätt. Enligt *Kollegii* mening torde emellertid icke ens som ett teoretiskt exempel böra förutsättas, att fondens medel skulle i större utsträckning insättas på deposition i enskilda eller aktiebanker, huru säkra och goda dessa inrättningar än för närvarande kunna anses vara.

Såsom placeringssätt angifves i komiténs publikationer äfven uppköp af vissa obligationer, vid hvilka å ena sidan guldimport icke afses och där å andra sidan snar uppsägning och kapitalets återbetalning från låntagarnes sida icke är att förvänta.

Att industrien och näringarna, utom måhända jordbruket, skulle i större omfattning kunna få nytta af fonden genom att af den erhålla lån, torde icke vara antagligt. Industrien i allmänhet har ganska sällan sådana säkerheter att erbjuda, att de böra kunna af fondens förvaltning godkännas. En fabrik i dag kan vara ett blott skjul i morgon, och förlagsinteckningar torde endast hafva värde såsom ett förstärkande af den säkerhet den låntagande industridkarens personliga duglighet och redbarhet erbjuder.

De försäkringsbolag, pensionskassor och andra fondbildande institutioner, som för det närvarande finnas, lära redan hafva ganska afsevärda svårigheter för att på lämpligt sätt och mot fullgod säkerhet placera sina kapital.

De fonder inom landet, som tillhöra pensionskassor, välgörande institutioner, försäkringsbolag och så vidare, bilda tillsammans ganska ansevärliga belopp. Så till ex. finnas endast i Stockholm pensionsinrättningar

m. fl. välgörande institutioner, som vid 1890 års slut hade kapital till ett sammanlagdt belopp af omkring 105 millioner kronor, däraf endast omkring 10 millioner voro placerade i fastigheter och resten på annat sätt.

Försäkringsbolag och försäkringsinrättningar af olika slag, ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna inbegripna, hade 1893 tillsammans ett fonderadt kapital af omkring 156 millioner kronor, däraf omkring 14 millioner voro placerade i fastigheter, omkring 40 millioner i obligationer, omkring 100 millioner i lån mot inteckning och omkring 2 millioner voro kommunallån. Postsparbankens fonder voro innevarande höst omkring 28 millioner.

En konkurrent till på utlåningsmarknaden, hvilken konkurrent skall på tio år placera omkring 100 millioner kronor, torde komma att verka till sänkande af den effektiva räntan å värdepapper af prima beskaffenhet. Alla kassor och institutioner af nyss berörda slag skulle således röna allt annat än fördel af nu ifrågasatta nya fondbildning. Dessutom skulle alla de enskilda personer, som, utan att egentligen tillhöra kroppsarbetarnes klass, sträfvat att vinna ett litet kapital, med ett ord alla små kapitalister, för hvilka ränteinkomsten spelar en synnerligen afsevärd roll, ofta få med kännbara uppoffringar åtnöja sig med mindre inkomst.

Skulle fonden placeras i lån mot inteckning i jordbruksfastighet, funne den nog användning; men då det med hänsyn till fondens ändamål väl ej torde kunna ifrågakomma att belåna öfver halfva taxeringsvärdet, blefve fondens utlåning nog endast ett frigörande af annat kapital, som i sådant fall finge söka annan användning. Möjligen kunde medlen användas till gäldande af utländsk skuld, hvilket i och för sig nog kunde vara önskvärdt, men å andra sidan måhända komme att försäkra brist på rörligt kapital.

Svårigheterna för pensionsstyrelsen att sköta en lånerörelse sådan som den ifrågasatta blefve, såsom i flere utlåtanden framhållits, antagligen mycket stora. Rörelsens rätta handhavande skulle förutsätta en sådan kännedom om personer och förhållanden i hela landet, som knappast kunde stå ett centralt embetsverk till buds.

På grund af det ofvan sagda torde alltså kunna antagas, att vårt ekonomiska lif skulle i ej ringa mån röna inflytande af fondbildningen och därtill ett i samma mån ogynnsammare som fonden blefve större. Kollegium anser därför, att en större fondbildning borde såvidt möjligt undvikas.

Med hänsyn härtill torde, därest Kollegii förslag att staten skall betala en fjerdedel af veckoafgifterna godkännes, sättet för fullgörandet af detta åtagande böra ungefär så ordnas, att staten, först när pension skall utbetalas, tillskjuter den del af pensionsbeloppet, som härflyter från berörda andel i veckoafgifterna.

Sker detta, torde å andra sidan, då såsom Kollegium här ofvan anført, det icke kan anses billigt att belasta kommande generationer med kostnader för den nuvarande generationens försäkring, staten böra genom att genast från början betala ränta å det kapital, som erfordras för den nuvarande generationens försäkring till åldersgränsen 40 år, underlätta kommande generationers utgifter för detta ändamål, förutsatt dock att den försäkringstekniska beräkning, som Kollegium ansett böra vidtagas för att utröna det inflytande åldersgränsens sänkande kan utöfva på försäkringens finansiella delar, kommer att visa, det nu ifrågasatta räntebetaling kan utan en alltför uppdrifven fondbildning ega rum.

Det torde emellertid icke egentligen ligga inom området för Kollegii befattning med ifrågavarande ärende att vidlyftigare inlåta sig på frågan om fondbildningen eller i allmänhet sättet för fondmedlens placering, men Kollegium finner, att dessa frågor torde, innan beslut fattas, förtjena en mera ingående utredning, än nu föreligger.

Kollegium anser sig dock äfven något böra beröra frågan om den räntefot, som komitén ansett kunna antagas såsom grund för beräkningarna öfver fondens och försäkringens förmåga att fullgöra sina förbindelser, med hvilken förmåga statens ställning till försäkringen i ej ringa mån sammanhänger.

Såsom ofvan antydes, är totalutgiften för hela försäkringen beräknad att, då kassan vunnit sin fulla utbildning, utgöra 33,547,000 kronor om året.

Försäkringens inkomster hafva af komitén beräknats att utgöras af veckoafgifter 11,725,000 kronor, statens hela bidrag 8,053,000 kronor och räntor 13,769,000 kronor. Kassans förmåga att fullgöra sina förbindelser är sålunda i hög grad beroende af ränteafkastningen.

Och då fonden skall under de första 20—25 åren växa genom dels de belopp, hvarmed pensionsafgifterna komma att öfverskjuta utgifterna, dels ock till kapitalet lagda räntor och efter sagda tid endast genom kapitaliserande af räntor, är den räntefot, som lagts till grund för beräkningarna af största betydelse. Om nu till följd af räntefotens fallande, kassan icke uppnår beräknad storlek eller eljest ej kan fullgöra sina förbindelser, uppstå gifvetvis svårigheter. Komitén har icke i lagförslaget tydligt angifvit, huru vid sådant förhållande skall förfaras, men i motiveringen antydt, att då skola antingen afgifterna höjas eller pensionerna sänkas, samt föreslagit, (detta äfven i lagtexten § 53), att kassan skall minst hvårt tionde år underkastas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning. Komitén har vidare i motiveringen uttalat, att staten icke bör ikläda sig garanti för försäkringens förbindelser.

Konsequensen här af är, att de betalningsskyldige skola betala utan

att veta, om de verkligen kunna få den valuta, som jämlikt §§ 11 och 12 af lagförslaget uttryckligen utlofvas.

Men det torde å andra sidan vara tydligt att, när staten i kraft af sin höghetsrätt tvingar sina samhällsmedlemmar att betala vissa bestämda afgifter och lofvar, att de därför skola få viss valuta, staten äfven måste garantera löftets uppfyllande. Anser sig staten icke kunna det, måste åt lagens bestämmelser gifvas en annan affattning än förslagets.

Det torde emellertid enligt Kollegii mening åtminstone böra bestämmas, att staten skall garantera, att de personer, hvilka inkommit i försäkringen, skola vara förvissade om, att deras afgifter och pensioner icke förändras på grund af en senare försäkringsteknisk beräkning, och att de förändringar, denna beräkning tilläfsventyrs visade vara nödvändiga, endast skall drabba dem, som därefter inträda. Under alla förhållanden måste emellertid tydligen uttalas, huru vid en oförmåga hos kassan att fullgöra sina förbindelser skall förfaras.

Att räntefoten är af den största betydelse, har äfven komitén ansett.

I del II af komiténs publikationer, sid. 20 och följande, redogöres för den af komitén valda räntefoten och säges bland annat, att af hvad där anförts, det syntes, att rubbningar i ränteförhållandena kunde medföra ganska afsevärda förändringar i de erforderliga afgifternas belopp; och anföres vidare, att i alla händelser den roll, räntan spelar vid en dylik försäkring, vore tillräckligt stor för att mana till försigtighet, och detta så mycket hellre, som det gällde relativt stora kapitalplaceringar.

Något bindande bevis för att en räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent med säkerhet kan läggas till grund för beräkningarna, har gifvetvis icke kunnat framläggas. Den förut af Kollegium berörda, af komitén gjorda jämförelsen med depositionsrörelsens ökning i olika bankinstitut och depositionsräntans storlek torde såsom nämnt ej vara i sådant afseende bevisande, utan finner Kollegium det vara ganska tvifvelaktigt, huruvida det är förenadt med vederbörlig försigtighet att förutsätta berörda räntefots fortfarande bestånd vid beräkningar, som afse en så stor kapitalbildning som den ifrågavarande.

Man säger, att all sannolikhet funnes, det till en början fondens inkomster skulle kunna placeras till högre belopp än $3\frac{1}{2}$ procent och att om äfven räntefoten någon gång fölle under $3\frac{1}{2}$ procent, den dock under andra perioder skall varda högre.

Hvad som kan komma att hända, är naturligtvis omöjligt att med visshet förutsäga. Räntan torde nog komma att än stiga än falla; och af flere orsaker, såsom större krig, stora uppfinningars mera allmänna tillgodogörande m. fl., kan räntan under längre perioder komma att varda relativt hög. Men enligt hvad den nationalekonomiska vetenskapen emel-

lertid nu kan förutse, torde större sannolikhet vara för den åsigten, att räntefoten skall i hufvudsak fortfarande falla. Den effektiva räntan är redan i de flesta länder med goda finansiella förhållanden lägre än $3\frac{1}{2}$ procent, hvad beträffar valutor af den säkerhetsgrad, som för här afsedda fond kunna ifrågakomma. De mest framstående franska, engelska, tyska och österrikiska nationalekonomer förespå räntans ytterligare fallande. I Tyskland föll räntan, som på grund af de långvariga krigen omkring århundradets början var ovanligt hög, under tiden 1815—1845 från 8 procent till 3 procent, men steg åter till 5 procent under perioden 1845—1871, d. v. s. under den tid, då järnvägsbyggandet hufvudsakligen pågick och stora krig inträffade; för det närvarande faller den stadigt och lär kunna sägas vara under 3,5 procent. Nyare noteringar i Hamburg visa en effektiv ränta af 3,3 procent å tyska 3,5 procents statslånet och 3,2 procent å tyska 3 procents lånet.

Den österrikiska statsekonomen v. Böhm-Bahwerk yttrar i denna fråga (art. »Zins» i »Handbuch d. Staatswissenschaften 1894») att, ehuru det kan vara svårt att a priori förutsäga, huru djupt räntan kan falla utan att därigenom begäret att spara och som en följd däraf kapitaltillväxten minskas, det dock syntes vara säkert, att en väsentligt lägre räntefot än den i dag i de kapitalstarka länderna rådande af 3 procent vore möjlig.

Den lätthet hvarmed konverteringen af engelska consols till en räntefot, som nu är 2,75 procent och år 1903 blir 2,5 procent, genomförts, utan att consols fallit under pari, är ett tecken icke att förakta på räntans tendens att falla. Paul Leroy-Beaulieu (l'Économiste français 13 Oktober 1894) anser, att om ej utomordentliga händelser inträffa, såsom ett nytt stort krig, det är ganska sannolikt, att man får se räntesatser på $2\frac{1}{2}$ à $2\frac{3}{4}$ procent, och att det till och med är möjligt att en dag, om tjugu, trettio eller fyratio år till exempel, första klassens kapitalplaceringar ej skola afkasta mer än 2 procent, utan att man skall kunna säga sig hafva uppnått slutpunkten. Vissa franska 3 procents »rentes» lemna för öfrigt redan nu en effektiv ränta under 3 procent.

I nästan alla de kritiker af franska förslagen till arbetareinvaliditets- och ålderdomsförsäkring framhålles i fråga om fondbildningen räntefotens sannolika fallande.

Man torde då invända, att detta berör utlandet, men ej Sverige; hos oss äro förhållandena andra. Detta torde kunna vara till en viss del sant, men att våra penningeförhållanden och äfven räntefoten här måste beröras af och gå i samma riktning som utlandets motsvarande förhållanden, därest vi icke genom egna åtgöranden särskildt förspilla vår kredit, torde med nutidens utvecklade kommunikations- och handelsförhållanden få anses gifvet. Svenska 3,5 procents statslån noteras emellertid redan nu i Hamburg till 99,50, således nära pari.

Den räntefot komitén tänkt sig vid fondens beräkning torde alltså icke kunna med säkerhet antagas skola förblifva gällande, utan vill det snarare synas, som skulle med större sannolikhet en lägre kunna emotses. I händelse af att genom räntefotens konstanta fallande brist i kassans förmåga att fullgöra sina förbindelser skulle uppkomma, kan staten emellertid icke undgå att träda emellan på ett eller annat sätt, hvadan staten sålunda icke nu vet, hvilka förbindelser den åtager sig; och på grund af hvad här ofvan anförts, torde dessutom kunna ifrågasättas, huruvida icke den föreslagna fondbildningen kan verka menligt å vårt ekonomiska lif.

Dessa förhållanden torde alltså med skäl gifva anledning till betänkligheter rörande såväl fondbildningen som den föreslagna räntefoten.

Kollegium öfvergår nu till andra frågor af principiell natur, som i det föreliggande förslaget framträda.

Mot pensionernas belopp och grunden för dessa belopps bestämmande i hvarje fall har Kollegium, ehuru pensionerna redan nu icke varda synnerligen stora särdeles för dem, som, då arbetsoförmåga inträder, endast en kortare tid varit i försäkringspliktig anställning, och ehuru det kan vara tvifvelaktigt, om icke i framtiden pensionernas nu beräknade belopp vid fallande köpkraft hos penningen varda alldeles för små, emellertid intet att nu vidare erinra.

I flera yttranden, som inkommit, har anförts, att den ålder, då pension alltid skulle utfalla, nämligen 70 år, vore för hög. En kroppsarbetare vore vanligen utsliten redan långt förut, hvadan 60 å 65 år vore en lämpligare ålder. Denna anmärkning torde dock få anses grundad på ett missförstånd af lagförslaget mening, ty enligt denna erhålles pension, så snart af någon som helst orsak en försäkrad, för hvilken minst 260 veckoavgifter erlagts, blir varaktigt arbetsoförmögen. Däremot torde sistberörda begrepp varda mycket svårt att i praktiken likformigt tolka. Enligt lagförslaget skall varaktig oförmåga till arbete anses vara för handen, då någon befinner sig i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter, vidare sig försörja eller fyllt sjuttio år.

Af förslaget inses emellertid att härmed icke med nödvändighet menas verklig oförmåga till arbete utan endast en till graden nedsatt arbetsförmåga. Enligt § 6 kan till och med en person, som på grund

af varaktig oförmåga till arbete har pension, vara i försäkringspliktig anställning.

Att för såväl de föreslagna pensionsnämnderna som ock till och med för pensionsstyrelsen stora svårigheter skola uppstå för att rätt och likformigt bedöma gradationer i arbetsförmågan, torde vara tydligt nog.

Olycksfallsförsäkringsbolagen lära redan hafva ganska stora svårigheter vid bedömandet af skadeersättningsgraden vid olycksfall, ehuru dessa bolags regler äro ganska bestämda, invaliditetsgraderna noga specificerade, läkareundersökning obligatorisk, och de lidanden, mot hvilka dessa bolags klienter försäkras, måste vara påtagliga samt ehuru dessa bolag skötas af erfarne försäkringsteknici. Simulation af skador och försök att draga ut på den af en skada förorsakade sjukdomen lära vara allt annat än sällsynta, särskildt där enskild försäkring af kroppsarbetare förekommer. Vid kollektiv försäkring äro förhållandena något bättre, enär där bolagen ej hafva att göra med de skadade själfve, utan med den person, som tagit den kollektiva försäkringen, antingen arbetsgifvaren eller en den försäkrade gruppens utsedde förman.

Vid nu ifrågavarande försäkring komma utan tvifvel försöken att tillskansa sig pension i otid att varda mycket vanliga, allrahelst det kan tänkas att äfven andra än den försäkrade individen hafva fördel af att han pensioneras. Pensionsnämnderna kunna påverkas och komma i särdeles många fall att sakna vederbörliga insigter. När härtill kommer att pension skall sökas å den ort, där den sökande är »bosatt» d. v. s. mantals- och skattskrifven, men den skada eller sjukdom, som medfört invaliditeten, kan vara ådragen å en långt från bostadsorten belägen arbetsort, där den sökande fortfarande vistas i en mindre svårskött anställning, torde svårigheterna för pensionsnämnderna varda mycket stora. Därest alltså icke hvad som menas med varaktig oförmåga till arbete skarpare och mera objektivt bestämmas, torde kassan komma att göra förlust, arbetet för pensionsnämnderna blifva ytterst svårt, samt pensionsstyrelsen och äfven Eders Kongl. Maj:t, om besvär öfver pensionsstyrelsens utslag verkligen skola, såsom komitéen föreslagit, hos Eders Kongl. Maj:t. fullföljas, varda öfverhopade med klagomål.

Enligt tyska lagen anses varaktig oförmåga till arbete förhanden, då den försäkrade icke kan, till följd af sitt kroppsliga eller andliga tillstånd, genom aflönadt arbete förtjena mer än $\frac{1}{3}$ af sin förutvarande normala arbetsförtjenst. Denna utrönes genom en kombination af individens ifråga förtjenst under de senaste 5 åren (enligt vissa aflöningsklasser som i lagen angifvas) å ena sidan, och den å sista arbetsorten vanliga aflöningen för daglönare å den andra sidan. Arbetsoförmågan behöfver ej vara *fullständig*, endast *varaktig*. Osäkert torde emellertid vara, huruvida en sådan definition å den pensionsberättigande

arbetsförmågan verkligen kan anses tillfredsställande, då antagligen stora svårigheter skulle möta vid verkställandet af de beräkningar, som i definitionen förutsättas.

Skulle emellertid ej anses lämpligt, att begreppet varaktig oförmåga till arbete närmare än som i förslaget skett definieras i själfva lagen, torde detta begrepp dock böra tydligare bestämmas i den särskilda instruktion för pensionsnämnderna som antagligen måste utgifvas.

I fråga därefter om *sättet för veckoafgifternas upptagande och qvitterande* har komitén föreslagit, att arbetsgifvarne skulle vara skyldige inköpa *pensionsmärken* och infästa dem i den försäkrades pensionsbok och därefter vid aflöningen afdraga å arbetarens lön den på honom belöpande delen af afgiften.

Pensionsmärken skola tillhandahållas allmänheten genom postverket.

Användandet af pensionsmärken har i de inkomna yttrandena i allmänhet ej vidare i princip berörts. *Upsala länsstyrelse* säger dock: »Arbetsgifvarens åliggande att vid utbetalande af lön inklistra pensionsmärken i arbetstagarens pensionsbok är svårt om ej omöjligt att öfvervaka. Denna nyhet torde, synnerligen då den är förenad med motsvarande kostnader, komma att röna motstånd och missnöje samt alstra obenägenhet för anställande af arbetare på längre tid. Det är motsvarande del af den tyska pensionslagen, som i hög grad bidragit att göra den impopulär. Då något särskildt sätt för allmänna åklagaren att öfvervaka lagens tillämpning ej finnes stadgadt, skulle dess 58 § endast sällan komma till användning. Blefve detta någon gång händelsen, skulle därigenom motviljan mot lagen stegas».

Såsom nämnde länsstyrelse anført, är det bland annat just skyldigheten att inklistra pensionsmärken, som i Tyskland uppväckt det största missnöjet med 1889 års lag. (Se W. Kuleman, Landesgerichtsrat: »Die Reform unserer Socialversicherung» i »Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich. 1894»; och H. Gebhard, »Die Reform der Invaliditäts und Altesversicherung», Mainz 1893 m. fl.) Komitén erkänner detta förhållande, men säger, att det samma beror på den mängd olika märken, som finnas i Tyskland, till följd hvaraf, samt på grund af lagens invecklade bestämmelser, det stundom blir svårt att afgöra, hvilket märke i hvarje särskildt fall skall användas. Komitén har därför velat undanrödja dessa svårigheter och tänkt sig, att endast tre olika slag af märken borde här ifrågakomma och att till följd af den lättfattliga åtskillnaden mellan de tre pensionsklasserna det ej borde möta någon svårighet att bedöma,

hvilket märke skulle i hvarje fall användas. Missnöjet i Tyskland beror dock ej uteslutande på de olika märkena utan dels på allt det besvär, som är förenadt med anskaffandet och inklistrandet af märkena och bokförandet af afgifterna, dels på den mängd skrifverier och uppgifter, industriidkarne äro underkastade, samt dels ock på lagens omständlighet och svårigheten för icke lagfarne att tolka densamma. I tyska riksdagen upprepas ständigt förslag om ändring i lagen och åberopas därvid allt det arbete, som måste utföras och den fortgående uppmärksamhet, som måste finnas hos arbetsgifvarne på alla möjliga anmälningar o. s. v., en uppmärksamhet, som måste blifva så mycket mera spänd, som arbetsgifvarne ständigt känna hotet af strafflagen.

Förhållandena här torde emellertid, om komiténs förslag antages, varda bättre, och, såsom Upsala länsstyrelse antydt, lära bestämmelserna i § 58 om påföljd i fall af underlåtenhet att infästa pensionsmärken icke så ofta komma att tillämpas.

Särskildt äro de i förslaget gifna bestämmelserna om pensionsmärkena enklare och tydligare än tyska lagens. Men då i § 21 talas om, att märkena böra genom lämplig påteckning makuleras, torde ock föreskrift böra gifvas, huru denna makulering skall utföras, eljest torde, såsom t. ex. i Sachsen redan lärer ega rum, en formlig handel med pensionsböcker kunna uppstå.

Att emellertid utfinna något enklare och bättre sätt för afgifternas upptagande än det föreslagna möter såsom komitén framhållit stora svårigheter, hvarför märkessystemet torde böra godkännas, och lärer kassan få underkasta sig följderna af de missbruk, som möjligen uppstå.

I afseende på pensionsböckerna har Kollegium äfven några anmärkningar att framställa. De försäkrades rätt är väsentligen beroende af dessa böcker; kommer en pensionsbok tillfälligtvis bort, torde ganska stora svårigheter möta att jämlikt § 24 bevisa, huru många pensionsafgifter förut blifvit för den försäkrade rätteligen erlagda. Vore alla försäkringspligtige arbetare sysselsatte endast hos sådana arbetsgifvare, som hafva verklig bokföring och därest äfven alla dessa nominelt bokförde alla sina arbetare och deras aflöning, kunde en sådan bevisning lätt nog åstadkommas. Men så är ej händelsen. Långt ifrån alla arbetsgifvare äro skyldige föra bok. Nominativa aflöningslistor förekomma ingalunda på alla ställen. Vid många arbeten utbetalas aflöningen till hela arbetslag genom en förman för laget, som sedan fördelar penningarne bland arbetarne; och på somliga ställen betalas aflöningen kontant hvarje dag utan annan annotation än aflöningarnas summa; detta sker särskildt vid handtlagningsarbeten och andra tillfälliga sysselsättningar, som dock kunna vara så långvariga, att de kunna föranleda försäkringspligt.

Om nu en försäkrad förlorar sin bok t. ex. på femte året, kan

det varda mycket svårt om ej omöjligt för honom att bevisa antalet märken, som funnos i densamma. Det kan, beträffande lösa arbetare, dröja mycket mer än fem år, innan den af komitén föreslagna boken med plats för 260 märken blir full; förloras en sådan bok med t. ex. 200 märken eller mer, är förlusten kännbar och bevisningsmöjligheten rörande antalet märken nästan ingen, då den löse arbetaren gått från plats till plats och måhända ej ens själf kommer ihåg, huru många märkena voro. Att böcker skola förkomma i stort antal, är alldeles säkert. Arbetarne, med undantag af dem i sådana yrken som fordra större yrkesskicklighet och intelligens, hafva ofta mycket svårt att taga vara på sina tillhörigheter. Böckerna skola vara med på deras vandringar, vid skogsarbeten, aflägsna grufarbeten o. s. v. De komma att förloras eller förstöras.

Till förekommande i någon mån af de förluster, som härigenom skulle uppstå, anser Kollegium, att böckerna ej borde vara större än att de hade rum för högst 52 märken och således vara tillräckliga för ett år; börande dessutom för berörda ändamåls vinnande inga märken lyda å större belopp än en veckoavgift.

De tyska kvittenskorten, som motsvara de af komitén här föreslagna böckerna, hafva plats för endast 47 märken.

Genom en sådan åtgärd uppstode visserligen ökad besvär för arbetsgifvarne och pensionsnämnderna, men de försäkrade vunne en betydande fördel och säkerhet, kontrollen blefve lättare och bedrägerier svårare.

I böckerna borde, då de till försäkringspliktig utlemnas, förutom dennes fullständiga för- och tillnamn, utsättas jämväl hans födelseår och födelsedag, födelseort samt kyrkoskrifningsort.

Komitén föreslår att i boken skall utsättas arbetarens *adress*. Detta uttryck torde, beträffande så rörliga element som arbetare, vara alltför otydligt och föga ändamålsenligt såsom medel att identifiera en boks innehafvare.

Pensioneringen skall enligt komitén i första hand öfvervakas och handläggas af *pensionsnämnder*.

Hvarje kommun bildar i regel ett pensionsdistrikt men kan delas i flere. I hvarje distrikt skall finnas en pensionsnämnd. Ordförande och ordförandes suppleant utses af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och behöfva ej vara inom distriktet boende. I hvarje nämnd skola vidare finnas fyra ledamöter, två arbetsgifvare och två försäkrade jämte lika många suppleanter. Ledamöter och suppleanter utses af kommunalstämma på landet och af allmän rådstuga i stad, hvarvid

röstande har en röst. Där stad fördelar sig i flere pensionsdistrikt, kunna emellertid stadsfullmäktige eller allmän rådstuga förordna om annat sätt för väljande af pensionsnämnd, hvarvid dock skall iakttagas, att alla inom distriktet boende, hvilka äro i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade, ega att i valet delta, men har hvarje röstande endast en röst.

Komitén anser att göromålen i dessa nämnder icke blifva mera omfattande än att ledamotskapet kan betraktas som ett hedersuppdrag, och att ersättning således ej kan komma i fråga.

Beträffande lämpligheten af dessa nämnder hafva i de inkomna utlåtandena flere anmärkningar gjorts.

Öfverståthållarembetet har med skärpa framhållit de olägenheter, den föreslagna institutionen skulle medföra för Stockholm och i sådant afseende anført hufvudsakligen, att, under förutsättning att hvarje distrikt, såsom komitén tänkt sig, skulle hafva 5,000 innevånare, Stockholm skulle delas i 50 valkretsar; att uppgörandet af vallängder för alla dessa distrikt skulle medföra stort arbete och stor kostnad; att val mycket ofta måste företagas, enär antagligt vore, det ledamöter af nämnden ej sällan komme att flytta till annan ort; att inom Stockholm en öfvervägande stor del af de försäkringspligtige icke skulle varda röstberättigade vid val af pensionsnämnd, hvaremot rösträtt tillkomme en stor del andra personer, som ej i ringaste mån berördes af pensionsinrättningen; att detta, som uppenbarligen vore högeligen orättvist, skulle, därest förslaget blefve lag, genast från början göra denna lag så förhatlig, att det sociala ändamålet, hvars vinnande med lagen afsåges, helt och hållet skulle förfelas; att de åligganden, som enligt förslaget § 28, komme att tillhöra nämnderna, blefve mycket talrikare och mycket svårare än komitén tänkt sig; att nämligen, om äfven i början pensionsansökningarna ej blefve särdeles många, tillsynen öfver lagens efterlefnad inom pensionsdistrikten, därest detta uppdrag skulle fullgöras med orduing och eftertryck, dock komme att kräfva mycken tid och möda; att angifvande till åtal af personer, som underlåte att fullgöra sin pligt att infästa pensionsmärken, blefve svårt och obehagligt; att för arbetare, som vore ledamot i nämnd, uppdraget blefve mycket betungande, då det ej funnes stadgadt, att han finge behålla sin aflöning under de tider, han uppfyllde sin pligt i nämnden; att, då lagen ej innehölle stadgande om påföljd för den ledamot af nämnd, som underlåte att fullgöra den kontrollerande verksamhet, som åligger nämnden, kontrollen ej torde blifva så verksam som erforderligt, utan i stället inträda en slapphet, desto betänkligare som uppenbart vore, att försäkringens soliditet hvilade dels därpå att alla, som vederborde, verkligen deltog i försäkringen, dels därpå att ej obehöriga blefve delaktiga af försäkringen.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län anför bland annat, att det i allmänhet torde blifva svårt för länsstyrelserna att finna personer villiga att öfvertaga det besvärliga och lönlösa uppdraget att vara ordförande i nämnden; att det endast högst sällan låte sig göra att utse till ordförande i en kommuns pensionsnämnd någon utom kommunen boende, då han ej ens finge respengar; att de bland arbetsgifvarne efter hufvudtal utsedde ledamöterna i de flesta fall blefve i förmåga likställde med medledamöter i kommunalnämnd; att bland de försäkrade ofta måste väljas ett par drängar eller tjenstepigor, enär andra valbare ej funnes; att länsstyrelsen ej vågade tilltro en så sammansatt nämnd förmågan att öfvervaka efterlefnaden af lagen och afgöra en mängd grannliga försäkringsärenden; att länsstyrelsen än mindre kunde anse en sådan nämnd intresserad af, att försäkringen ej obehörigen belastades; att länsstyrelsen till stöd för sin åsigt endast behöfde hänvisa till hvad i § 28 omförmäldes om de nämnden åliggande bestyr; att nämndens ledamöter vidare vore direkt intresserade af att kommunens fattigvård ej belastades; att arbetare i allmänhet ej torde vara böjda att pålägga försäkringspligt ej heller att förvägra eller indraga pension; samt att arbetsgifvares och arbetstagares intressen i de båda fallen vore lika.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län anser pensionsnämnds-institutionen så stor och omfattande, att den svårligen kan komma till stånd eller verka så, som erfordras för sakens behöriga genomförande.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Malmöhus och Jemtlands län, framhålla alla, att stora svårigheter skola uppstå att finna lämpliga personer till ledamöter i nämnderna, dels af orsak att arbetet ej alls blir så lätt och enkelt, som komiterade tänkt sig, dels emedan flere kommuner äro så små, att de ej lämpa sig för att bilda pensionsdistrikt.

Andra, som i ärendet sig yttrat, framhålla ej mindre olämpligheten dels af val genom allmän rådstuga, dels ock däraf att ersättning för arbetet ej beredes ledamöterna i nämnderna, än äfven det missnöje, som måste uppstå, därför att i vissa kommuner de försäkrade varda så godt som uteslutne från rösträtt; äfven påpekas såsom oegentligt, att, med den lydelse § 29 i förslaget har, det kan inträffa, att endast arbetsgifvare varda ledamöter af nämnd; slutligen göres erinringar beträffande beloppet af böterna för uteblifvande från sammanträde m. m.

För egen del anser *Kollegium* förslaget om pensionsnämnderna vara bland de svagaste punkterna i komiterades arbete.

Såsom Öfverståthållareembetet framhållit, komma svårigheterna i fråga om nämndernas väljande att i de större städerna varda högst

betydande, äfven om ett mindre antal nämnder än en för hvarje 5,000-tal innevånare skulle utses.

Fastän den omständigheten, att ledamot af pensionsnämnd flyttar inom stad från ett pensionsdistrikt till annat, icke skulle föranleda nytt val, kommer otvifvelaktigt pensionsnämndsval att få företagas oftare än hvarjt annat år, såsom komiterade tänkt sig. Då vidare, såsom Öfverståthållareembetet framhållit, de väljande i allmänhet icke direkt beröras af pensionsinstitutionen, och då erfarenheten visat, huru litet intresset är för deltagande i andra valförrättningar än riksdagsmannaval och några få viktigare kommunala val, så läser kunna antagas, att deltagandet i pensionsnämndsvalen kommer att varda mycket ringa. En påpasslig grupp af valmän skulle alltså med största lätthet kunna bestämma valens utgång, och nämnderna sålunda komma i händerna på föreningar eller politiska partier, dem man ingalunda tillernadt ett inflytande på pensioneringens handhafvande. Alla pensions- m. fl. frågor tillhörande nämndernas handläggning kunde på så sätt få en behandling och en utgång, som icke beräkuats, men som till och med kunde inverka på försäkringens soliditet och statens ställning till kassan.

Såsom flere länsstyrelser anført läser det tvifvelsutän komma att möta stora svårigheter att på landsbygden erhålla personer, lämpliga och skickliga att pröfva och besluta i alla de frågor, som enligt § 28 tillhöra pensionsnämnderna.

Man torde invända, att kommunalnämnderna ej arbeta illa och att det ej är så svårt att få medlemmar i dem. Huruvida dessa nämnder arbeta väl eller icke, kan Kollegium ej bedöma, men det torde vara klart, att då kommunalnämnderna hafva att bestämma i frågor, som på det allra närmaste direkt beröra kommunernas och dess innevånares egna ekonomiska förhållanden, intresset att vara ledamot af dessa nämnder skall vara ganska betydligt större än intresset kan blifva att varda ledamot i pensionsnämnderna. Särskildt ordföranden i pensionsnämnd, i synnerhet där inom distriktet finnas många arbetstagare, får mycket besvärliga uppdrag. Ordföranden skall leda nämndens sammanträden, föra protokoll och register, ombesörja den säkert snart mycket omfattande skriftvexlingen, emottaga alla till nämnden ställda skrivelser och varda nämndens ytterst viktiga handlingar, införa uti pensionsböcker de intyg, som i § 24 omförmälas, uppsätta förklaringar i anledning af besvär o. s. v. och eljest öfvervaka det hela, allt utan annan ersättning än godtgörelse för skrivarehjälp, skrifmaterialier och postporto, hvilken godtgörelse skall af kommunen betalas. Att allt detta icke varder lätt utan tvärtom mycket arbetsamt och ansvarsfullt, är tydligt. Visserligen torde i början af institutionens tillvaro, nämligen under de 5 första åren — eller den föreslagna »väntetiden», som i försäkringens början är densamma för alla och under hvilken tid, enligt

hvad komitéen beräknat, inalles endast 1,000 pensionsanmälningar årligen lära inkomma — göromålen icke varda alltför mycket omfattande, men det skall därefter icke dröja länge, förrän de varda både många och svårskötta. Göromålen skola antagligen efterhand växa så, att det blir omöjligt erhålla dugliga ordförande i nämnderna, äfven där man förut haft sådana.

Lagstiftningen har föröfrigt på senare tider börjat att allt mer och mer pålägga kommunernas innevånare oafönade uppdrag, som kräfva mycken tid och omtanke, samt att såväl af kommunernas förtroendemän som af enskilde fordra uppgifter, redogörelser o. s. v., som taga stor uppmärksamhet och ej ringa arbete i anspråk. De kommunala uppdragen drabba ofta inom samma kommun samma personer. Det torde emellertid ej gå an att i längden på detta sätt betunga den enskildes arbetsvillighet. Antingen skall det offentliga uppdraget eller den egna verksamheten åsidosättas; det torde ej vara att undra på, om detta ganska ofta varder händelsen med uppdraget.

Att åtminstone två landskommuner borde kunna slås tillsammans till ett pensionsdistrikt är, efter hvad länsstyrelserna i Gotlands och i Malmöhus län anfört, tydligt, då till exempel i sist nämnda län finnes en kommun med endast 103 innevånare.

Landets samtliga kommuner äro i rundt tal 2,500. Och då de större städerna måste delas i flere pensionsdistrikt, kommer nog, äfven om i vissa fall två landskommuner sammanslås till ett distrikt, antalet af pensionsnämnder att varda ungefär lika med nyssberörda antal kommuner. Enligt komiterades förslag skola emellertid 10 personer, — ordförande, ordförandes suppleant, fyra ledamöter och deras suppleanter, — tagas i anspråk för hvarje pensionsnämnd, hvadan hela antalet i pensionsnämnderna sysselsatte varder omkring 25,000, däraf 5,000 ordförande och ordförandes suppleant.

Att en sådan apparat icke skall kunna verka på ett likformigt sätt ej heller i öfrigt så, att icke pensionsstyrelsen och Eders Kongl. Maj:t skola komma att öfverhoppas med besvär, torde vara tydligt, allrahelst som det lärer vara omöjligt att till ledamöter af nämnderna alltid eller ens i öfvervägande mängd få personer med en sådan bildningsgrad, att de kunna riktigt läsa lagens föreskrifter och förstå att rätt tillämpa desamma.

Kollegium är för sin del af den mening, att de förväntningar ytterst sällan skola uppfyllas, som komitéen uttalat, då den säger (sid. 101): »pensionsnämndernas sammansättning bör naturligtvis vara sådan, att de ärenden och göromål i öfrigt, som tillhöra desamma, komma att handläggas och afgöras på ett för såväl de i försäkringen delaktige som pensionsinrättningen och det allmänna tillfredsställande sätt, och så att

samtliga intresserades rätt tillgodoses och på samma gång nödig sakkunskap kan förutsättas».

Dessa komiténs fordringar på nämnderna torde vara väl högt ställda. Egna och kommunala intressen, känslöstämningar och personliga hänsyn skola sannolikt komma att göra sig gällande vid pensionsärendens bedömande, och då därvid fråga uppstår om att pålägga utgifter icke å enskilde eller å kommuner utan å en för de fleste pensionsnämndsledamöter antagligen ofattligt stor offentlig kassa, i jämförelse med hvilken en pension i och för sig är så godt som intet, kommer utan tvifvel minst af allt pensionsinrättningens och det allmännas intressen att på ett tillfredsställande sätt tillgodoses.

Pensionsnämnderna måste, därest de verkligen kunna åstadkommas, alltså vara underkastade en mycket skarp kontroll. En sådan kontroll åstadkommes icke därigenom, att nämndernas beslut i vissa fall skola underställas pensionsstyrelsen.

En utväg att göra pensionsnämndernas arbete mera tillfredsställande och att öfver detta arbete utöfva kontroll torde kunna ligga däri, att de pensionsstyrelsens ombud, som af komitén i motiveringen omförmäلتs och i lagförslaget förutsättas, finge en vida större befogenhet och vida större skyldigheter än i lagförslaget antydes. Ombuden måste emellertid då varda många och relativt väl aflönade; men utan dylika ombuds upprepade ingripande torde snart oreda och förvirring, förluster och svårigheter af alla slag mångenstädes uppstå.

I Tyskland har man för hela riket 31 försäkringsanstalter, som sortera under riksförsäkringsanstalten. Till dessa anstalters hjälp har man tänkt sig (§ 51 af tyska lagen) vissa i de skilda orterna utsedde förtroendemän bland arbetsgifvare och arbetstagare. Denna institution lär emellertid icke hafva kommit till utförande.

Kollegium anser alltså för sin del att pensionsnämnderna, sådana de af komiterade föreslagits, icke i allmänhet skola, äfven där personer kunna finnas villige att ingå i dem, komma att verka på ett tillfredsställande sätt med sakkunskap och så att samtliga intresserades rätt tillgodoses; men att, därest aflönade ombud för pensionsstyrelsen i tillräckligt antal och med vidsträckt befogenhet och ansvar tillsättas för att öfvervaka pensionsnämndernas åtgöranden, olägenheterna i ej ringa mån skola kunna undvikas.

Förutsatt emellertid att pensionsnämndsinstitutionen i och för sig skulle kunna genomföras, så innehåller dock förslaget i fråga om nämndernas verksamhet flere bestämmelser, som ej torde vara lämpliga. Kollegium återkommer till dem vid granskningen af de särskilda §§, men vill emellertid här erinra, att det, såsom Kollegium förut antydt, icke torde vara lämpligt, att nämnden i den ort, där en person är »bosatt» skall bedöma alla de förhållanden och handlägga alla de be-

styr, som i § 28 finnas omförmälda, äfven då personen uppehåller sig och arbetar annorstädes. Det är faktiskt, att till exempel målare, murare, grufarbetare från Dalarne, skogsarbetare från Vermland, jordbruksarbetare från Vermland, Småland o. s. v., hvilka arbetare i hemorten ega små lägenheter, där de äro »bosatte», längre tider arbeta hos arbetsgifvare på helt andra orter. Huru skall då nämnden i bostadsorten till exempel i Dalarne kunna bedöma förhållanden och händelser, som till exempel förekomma eller inträffa i Norrland eller Skåne? En brevexling härom kommer utan tvifvel sällan att varda uttömmande, ofta ej ens begriplig.

Det vore därför lämpligare, att pensionsnämnden i arbetsorten finge bedöma de omständigheter, som kunna betinga en arbetares förhållande till pensioneringen. Äfven i fråga om bedrägliga försök att tillskansa sig pension torde det vara lättare för nämnden i den ort, där den förmente invaliditetsorsaken uppgifvits hafva uppstått, att bedöma saken än för nämnden å en annan ort.

I fråga om pensionsstyrelsen finner Kollegium nödvändigheten af en dylik styrelse uppenbar, men anser Kollegium tillika, att denna styrelse likasom numera Kammarrätten i fråga om fattigvårdsmål, bör vara sista instans i fråga om besvär öfver pensionsnämnds åtgärder. Varder så ej fallet utan skall klagan få föras ända till Eders Kongl. Maj:ts, torde det regeringsdepartement, dit besvärsmålen skulle komma att höra, få så många dylika ärenden att handlägga, att, såsom en af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anför, inrättandet af en ny byrå i departementet blefve nödvändigt.

Kollegium öfvergår nu till en kortfattad granskning af lagförslagets uppställning och särskilda paragrafer, hvarvid dock Kollegium i allmänhet lemnar å sido de anmärkningar af mindre vigt eller rörande själfva redaktionen af bestämmelserna, hvartill förslaget kan gifva anledning.

Till en början instämmer Kollegium i hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anført därom, att komitén ej affattat sitt lagförslag i en form, som åskådliggör innehållet och underlättar läsningen, då förslaget, affattadt i paragrafföljd, icke innehåller någon indelning i rubriker. För dem, som skola läsa denna lag eller äro satta att tillämpa den, är en sådan indelning väl behöflig.

§ 1.

Denna paragraf kan ej förstås annat än i sammanhang med lagens rubrik. Lagens ändamål angifves, utom i rubriken, först i §§ 3 och 4. Sistnämnda paragrafer borde alltså, på lämpligt sätt omskrifna, komma främst och förslaget § 1 därefter.

Mom. 1. 2) är ej tydligt; orden »därest deras» angifva ej klart, hvilkens aflöning, som afses.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesternorrlands län anför att, då väl de i § 1, mom. 1. 2) stadgade belopp 1,800 kronor valts med hänsyn till bestämmelserna i gällande bevillningsförordning, angående afdrag af så kalladt existensminimum, samt vederbörande taxeringsmyndigheter skola taga i betraktande jämväl de i mom. 3 af föreliggande förslags § 1 omförmälde löneförmåner, det syntes vara desto större skäl att låta taxeringsmyndigheternas uppskattning vara bestämmande, som eljest lätteligen kunde inträffa, att dessa och pensionsnämnden stannade i olika beslut, hvaraf åter blefve en följd, att i händelse af besvär en och samma fråga komme att af olika myndigheter pröfvas.

Mom. 2 torde böra omskrifvas med afseende å hvad Kollegium här ofvan anført om momentets innehåll.

Föröfrigt hänvisar Kollegium till hvad Kollegium i fråga om försäkringens omfattning andragit.

§ 2.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län anför, att det i §:s andra stycke förekommande uttrycket »likartade vilkor» syntes oegentligt, då någon likformighet icke afsåges mellan pensionskassornas och den för hela riket beräknade försäkringsiurättningens vilkor, utan med uttrycket allenast åsyftades, att den särskilda kassan skulle i vissa hänseenden och särskildt i fråga om den ekonomiska säkerheten vara jämförlig med försäkringsinrättningen enligt den föreslagna lagen.

§ 3.

Kollegium åberopar hvad Kollegium i fråga om hustru- och barnpensioneringen här ofvan anført.

§ 4.

Bland andra som yttrat sig om denna § anser *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län*, att definitionen å »varaktig oförmåga» icke ens genom den förklaring, som gifvits i motiveringen, vore fullt

begriplig och föreslår, med ledning af motiveringen å sid. 105, att uttrycket, »att genom sådant arbete — vidare sig försörja», borde ersättas med ungefär följande: »att för framtiden med endast eget arbete sig till fullo försörja».

Kollegium åberopar för öfrigt hvad Kollegium i fråga om begreppet »varaktig oförmåga till arbete» andragit.

§ 5.

Ehuru Kollegium hyser tvekan om det riktiga däri, att alla qvinliga arbetstagare, äfven de som på grund af sin ställning och inkomst äro jämförliga med manliga till första och andra pensionsklasserna hörande försäkrade, skola hänföras till en och samma pensionsklass eller den 3:dje, har dock Kollegium icke velat framställa något förslag till ändring i berörda hänseende, enär vissa praktiska svårigheter skulle följa af en dylik.

§ 6.

På grund af hvad Kollegium anfört om de lösa arbetarnes försäkring torde uttrycket »kalendervecka» böra ändras till »sextal arbetsdagar».

§ 7.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län har anfört att vilkoret, att sjukdomen icke ådragits vid föröfvande af *gröfre brott*, hvilken bestämmelse vore allt för sväfvande, syntes med fullt skäl böra utsträckas till hvarje slag af brott, hvarför straff blifvit af domstol den försäkrade ådömdt.

Betydelsen af benämningen »gröfre brott» torde, jämväl enligt Kollegii mening, vara svår för pensionsnämnderna att klargöra.

§ 8.

Kollegium anser §:s föreslagna form otydlig, hvadan bestämmelsen torde böra omformuleras.

§ 9.

Kollegium får i afseende å denna § erinra, att, såsom bestämmelsen nu är affattad, en arbetare, som t. ex. låtit sin arbetsgifvare omhändera hafva pensionsboken och litat på att pensionsmärken skulle ordentligt

infästas, kan genom arbetsgifvarens underlåtenhet att göra detta beröfvas sin pensionsrätt, ehuru han fått betala sina veckoavgifter.

Arbetsgifvare, genom hvars förvällande avgifter ej i rätt tid erlagts, skall visserligen enligt § 23 ersätta all skada, som kan därigenom uppstå, och enligt § 58 får arbetsgifvare, som underlåter att infästa märken, böta från 5 till 50 kronor. Men om arbetsgifvaren ej kan betala ersättning för skadan, blir den försäkrade lottlös, och icke hjälper det honom, att arbetsgifvaren får böta eller aftjena böterna i fängelse.

§ 10.

Mot mom. 2 har anmärkts, att det syntes oegentligt, att en försäkrad person ej skulle kunna få åtnjuta den i momentet omförmälda fördel annat än under tid, då han är i försäkringspliktig anställning. Han kan t. ex. på resa mellan två arbetsorter utsättas för olycksfall.

Jämväl Kollegium finner detta stadgande ej fullt tillfredsställande, i det att detsamma kommer att medföra olika fördelar för personer, som eljest äro i försäkringsafseende likstälde.

§ 13.

Kollegium anser att denna § lämpligen kunde sammanföras med § 9.

§ 14.

Här, likasom vid § 7, borde, enligt Kollegii åsigt, begreppet »gröfre brott» närmare bestämmas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anser, att frågan, huruvida någon »uppsåtligen» ådragit sig oförmåga till arbete för att åtkomma pension, väl i första hand kunde prövas af pensionsnämnden, men att det borde vara försäkrad obetaget att vid domstol anhängiggöra sin talan, hvarvid fråga om ansvar för brottsligt förfarande jämväl kunde komma till afgörande efter befogenhet.

Kollegium, som biträder hvad sistbenämde länsstyrelse andragit, anser, att ifrågavarande §:s bestämmelser varda ytterst svåra för de tillernade pensionsnämnderna att rättvist tillämpa.

Om en gift man på grund af någon af de i denna § omförmälda orsaker går sin pensionsrätt förlustig, hafva äfven då hustru och barn förlorat sin rätt till pension? Sådant torde väl ej få auses rimligt. I § borde emellertid klart uttalas huru härmed sig förhåller.

§ 15.

Uttrycket »är bosatt» borde lämpligen utbytas mot uttrycket »vistas».

§ 16.

Kollegium instämmer med *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län*, hvilken anser förändrad redaktion af § erforderlig och som föreslår exempelvis följande lydelse: »Befinnes oförmåga till arbete, på grund hvaraf försäkrad fått sig pension beviljad, hafva upphört, må pension indragas.» Denna förändring nödvändiggöres däraf, att enligt lagförslaget oförmågan icke behöfver vara fullständig för att berättiga till pension.

Äfven *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län* har uttalat en liknande mening.

§ 19.

Kollegium anser mom. 2 böra erhålla en lydelse ungefär sådan, som föreslagits af *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län*, nämligen: »Pensionsmärke må användas till erläggande af pensionsafgift såväl under det år, hvars beteckning märket bär, som under följande år, hvaremot pensionsmärke icke får begagnas till erläggande af pensionsafgift för anställning, som egt rum längre tid tillbaka än ett år före början af det kalenderår, hvarmed märket är betecknad.» En dylik lydelse torde vara tydligare än den af komitén föreslagna och bättre uttrycka, hvad komitén (sid. 122) afsett.

§ 20.

Kollegium åberopar hvad *Kollegium* förut andragit rörande pensionsböckerna.

Och då vidare ej torde vara tydligt, om de föreskrifna anteckningarna å pensionsbok skola göras af arbetsgifvaren eller af den, som har sig böckernas försäljning anförtrodd, men det väl egentligen kan vara likgiltigt, hvem som gör anteckningarna, blott de finnas, då den försäkringspligtige mottager boken, torde efter orden »skolande vid utlemnande» böra inskjutas orden »till försäkringspligtig». En större arbetsgifvare kan då hafva förlag af böcker hemma och göra anteckningarna, när han lemnar ut en bok.

§ 21.

Innehållet af denna paragraf har *Kollegium* här ofvan förut berört; men anser därjämte med hänsyn till hvad *Kollegium* anfört om § 1, mom. 2, att ordet »kalendervecka» bör utbytas mot orden »sex-tal dagar».

§ 22.

Kollegium anser på grund af hvad *Kollegium* anfört om sjöfolks försäkring, att hela denna paragraf bör utgå.

§ 23.

Då enligt motiveringen denna § tillkommit hufvudsakligen med hänsyn till sjöfolks försäkring, men enligt *Kollegii* åsigt sjöfolket icke borde vara i nu föreslagna försäkring inbegripet, anser *Kollegium* att § lämpligen kunde helt och hållet utgå.

§ 24.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län anmärker, att, då granskning af pensionsbok skall anställas först efter det boken blifvit med märken fullsatt, syntes en alltför lång tid, minst fem år men ofta betydligt mera, kunna komma att förflyta, innan sådan revision eger rum. Sparbanksböcker böra enligt regel revideras årligen, och i jämförelse härmed torde i afseende å anteckningarne i pensionsboken säkerheten hafva uppförats för enkelheten i anordningen. Har pensionsbok förkommit, läser svårighet uppstå att utan vittnesförhör inför domstol bevisa, huru många afgifter blifvit enligt den förkomna boken för arbetaren erlagde eller honom tillgodoräknade.

Om såsom *Kollegium* föreslagit årsböcker användas i stället för femårsböcker, torde de af *Eders Kongl. Maj:ts* sistbemälde *Befallningshafvande* anmärkta olägenheterna i viss mån varda mindre väsentliga.

Svårigheter torde dock i allt fall ej sällan uppstå för en försäkrad, som förlorat sin pensionsbok, att styrka det antal märken, som funnos i boken.

I öfrigt återoppar *Kollegium* hvad *Kollegium* i detta utlåtande förut anfört om pensionsmärken och pensionsböcker.

§§ 25—28.

Förutom hvad *Kollegium* redan anfört angående pensionsnämnderna och pensionsstyrelsen, får *Kollegium* här vidare såsom sin mening uttala följande.

Då enligt § 25 Eders Kongl. Maj:t skall närmare bestämma pensionsstyrelsens organisation samt då pensionsnämndernas verksamhet borde ega ett organiskt sammanhang med pensionsstyrelsens, torde, därest öfverhufvud inrättandet af pensionsnämnder kommer att godkännas, kunna ifrågasättas, huruvida icke den instruktion för pensionsnämnderna, som innehålles i § 28, lämpligen borde utgå ur lagen, och nämndernas instruktion i stället af Eders Kongl. Maj:t sedermera gifvas i sammanhang med pensionsstyrelsens. Ändringar och förtydliganden komma antagligen att på grund af erfarenheten snart varda behöfliga. Sådana torde lättare kunna göras, och nämndernas verksamhet i allmänhet lättare kunna så ordnas, att institutionen blefve möjligare att genomföra, om ej någon del af instruktionen funnes i lagen fastslagen.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län föreslår i fråga om § 26, att bestämmelse måtte intagas därom att för klagan må iakttagas, hvad kommunallagarna rörande besvär i kommunalangelägenheter bestämma. Af motiveringen syntes nämligen framgå, att komiterade föreställt sig, det vederbörande kommunalmyndigheters beslut eller klagan i anledning däraf skulle kunna i annan än nu föreslagen ordning underställas Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller pröfvas af Eders Kongl. Maj:t.

§ 29.

Därest komiterades förslag, att allmän rådstuga skall välja ledamöter i pensionsnämnd vinner bifall, lärer nådiga förordningen af den 21 mars 1862 angående kommunal-styrelse i stad böra ändras.

Då det, såsom i inkomna yttranden anmärkts, kan med förslagets lydelse inträffa, att alla fyra ledamöterna i pensionsnämnd och äfven suppleanterna varda arbetsgifvare, men sådant är stridande mot förslagets anda, lära orden »försäkrade» och »försäkrad» böra utbytas mot »försäkrade arbetstagare» och »försäkrad arbetstagare».

I öfrigt åberopar *Kollegium* hvad dels Öfverståhållareembetet, dels *Kollegium* rörande val af pensionsnämnder andragit.

§ 30.

Som fråga är å bane, att bland annat i kommunallagarna ändra det uttryck, som i denna § motsvaras af uttrycket »den som för brott, därå förlust af medborgerligt förtroende följa kan, är tilltalad eller under framtiden stäld», torde §:n böra ändras i öfverensstämmelse med hvad i berörda afseende kan i förstnämnda författning varda stadgadt.

§ 32.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anmärker, att §:n icke innehåller bestämmelse om påföljd för det omnämnda förfarandet. Tyska lagen innehåller föreskrift om straff för dylikt tillvägagående. Kan ej bestämmelse om påföljd intagas, borde §:n utgå.

Kollegium anser dessutom, att det ej är tydligt, huruvida arbetsgifvare har rätt eller icke att för den tid, hvarunder en arbetare är sysselsatt med pensionsnämndsbestyr, göra afdrag å arbetarens lön. Eger arbetsgifvaren denna rätt, blir det svårt att få arbetare till ledamöter, och uppoffringen för dem, som blifva det, blir kännbar; eger arbetsgifvaren icke sådan rätt, gör han förlust. Förhållandet är ett ytterligare bevis på de svårigheter, hvartill inrättandet af pensionsnämnder föranleder.

§ 33.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län anser att, då det för arbetsgifvare och arbetstagare är lika viktigt att erhålla kännedom om tid och ställe för pensionsnämnds sammanträden som att efteråt få kännedom om nämndens beslut, blifvande sammanträden borde kungöras två söndagar före sammanträdet i distriktets kyrka eller kyrkor.

Kollegium instämmer i sist anförda åsigt samt anser dessutom att det bör föreskrivas, att sammanträde skall ega rum inom distriktet och ej utom detsamma, hvilket kunde inträffa, om ordförande är bosatt utom distriktet.

§ 35.

Flere bland dem, som yttrat sig i ärendet anse de i denna § föreslagna böter alltför höga.

Kollegium delar denna mening och föreslår att böterna må för ordförande och hans suppleant bestämmas till 10 kronor och för leda-

mot och ledamots suppleant till 3 kronor. Då böterna, i händelse af att sammanträdet måste inställas i följd af uteblifvande, varda fördubblade, torde påföljden i allt fall blifva kraftig nog. Slutligen torde ej böra lemnas obeaktadt att det i aflägsna, glest befolkade trakter och med långsam postgång kan varda mycket svårt att få bud till suppleant. Att budskickning på flera mil kan ifrågakomma torde ej blifva ovanligt. Hvem betalar buden? Och skola, äfven om bud ej kan fås, böterna för uteblifvande utgå?

§ 36.

Ordet »försäkrad» torde i öfverensstämmelse, med hvad som andragits vid § 29, böra ändras till »försäkrad arbetstagare», och borde, till undvikande af tvetydighet, inskjutas på vederbörlig plats orden »eller hans suppleant» och orden »eller deras suppleanter».

§ 37.

§:s innehåll lär böra inskränkas till bestämmelse därom att pensionsstyrelsens ombud skall om tiden för sammanträdet underrättas, ty att redan nu binda och inskränka detta ombuds behörighet torde ej vara lämpligt.

§ 40.

Kollegium kan ej underlåta, att i sammanhang med denna §, hvori de många göromål, som åligga ordförande i pensionsnämnd, omförmälas, uttala, att det synes obilligt att ej åtminstone resekostnadsersättning skall bestås ordföranden och ledamöterna från deras hem till sammanträdena och åter samt att ej de kostnader för budskickning och dylikt, som ledamöterna få vidkännas, skola dem ersättas. Nämnda utgifter anser *Kollegium* böra godtgöras af kommunerna.

§ 44.

På grund af hvad *Kollegium* i detta utlåtande anført om det olämpliga däri, att pensionsnämnden i den ort, där en försäkrad är »bosatt», skall afgöra pensionsfrågorna, och då *Kollegium* finner det ändamålsenligare, att pensionsnämnden i arbetsorten gör detta, anser *Kollegium* § i öfverensstämmelse därmed böra ändras.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län säger äfven, att då arbetsorten kan vara vidt aflägsen från den ort, där arbetstagaren är bosatt, torde jämväl sådana frågor, som afses i 2, 3, 6 och

7 af § 28, böra få af arbetstagaren anmälas hos nämnden i arbetsorten.

§ 46.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län anser, att det intyg om sökandes helsotillstånd, hvarom här är fråga, borde vara utfärdadt af provinsial- eller distriktsläkare, och att orden »så vidt möjligt» borde utgå likasom ock meningen »Pensionsnämnd — boende».

Af motiveringen synes, att komitén, i fråga om pensions beviljande, anser pensionsnämnd egentligen endast vara rådgifvare och att det blir pensionsstyrelsen, som hufvudsakligen kommer att afgöra saken. Onekligen torde dock pensionsnämndernas utlåtanden varda af särdeles stor betydelse. Komitén har ansett, att läkarebetyg i regel skola erfordras, men att intyg af två trovärdige, inom kommunen bosatte män, hvilka äro af nämnden kända, må kunna, då särskilda svårigheter möta att anskaffa läkarebetyg, af nämnden godkännas. Att stora svårigheter verkligen kunna möta att skaffa läkarebetyg t. ex. inom sådana trakter, dit läkare ej kan komma utan flere dagars resa, och hvilka ej mer än två à tre gånger om året besökas af läkare, torde vara onekligt. Skäl tala alltså för komiténs förslag; och om nämnden i den ort, där sökande uppehåller sig, kommer att få hafva pensionsärendena om hand, torde intyg af trovärdige män måhända i undantagsfall kunna gälla.

§ 50.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län finner klagotiden för pensionssökande vara för kort. Han är ej på förhand underrättad om tiden för nämndens sammanträden, vistas möjligen på annan ort och erhåller ej del af beslutet annorledes än genom anslaget — § 43 — hvarmed kan dröjas, först åtta dagar för justering af beslutet, och därefter en temligen obestämd tid. Ordet »ofördröjligen» är ett sväfvande uttryck, som i en lag borde undvikas, åtminstone då fatalier äro däraf beroende. Dessutom är ingen påföljd föreskrifven, därest ordföranden underlåter att behörigen fullgöra föreskriften.

§:s ordalydelse kan gifva stöd för den tolkning, att pensionssökande ej behöfver vid sina besvär foga någon handling, som visar att det öfverklagade beslutet verkligen fattats; sådant strider mot vanlig rättegångsordning. För motsatt tolkning torde böra föreskrifvas, att dylik handling skall af ordföranden utan ersättning tillhandahållas.

§ 51.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län anser, att endast frågor om indragning af pension borde få underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning och förutsätter, att pensionsstyrelsen borde kunna vara så sammansatt, att den kunde anses fullt behörig att slutligen afgöra de flesta försäkringsfrågor.

Kollegium har här ofvan uttalat samma mening.

§ 52.

Denna § är ej fullt korrekt, då ju kommunerna skola bestrida kostnaderna för förvaltningen, i hvad denna ankommer på pensionsnämnderna.

§ 53.

Kollegium åberopar, hvad *Kollegium* i detta utlåtande angående fonden och därmed sammanhängande frågor anfört.

§ 55.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län fäster uppmärksamheten därå, att pensionsbeloppens utbetalande genom postverket kan komma att erbjuda vanskligheter, särskildt i fråga om pröfning af pensionstagares identitet eller behörigt fullmäktigskap för honom, samt föreställer sig att den nuvarande tjänstepersonalen å postanstalterna är otillräcklig och ej heller därtill behörigen kvalificerad.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län anser på anförda skäl, att pensionsbeloppen lämpligast borde af pensionsstyrelsen direkt öfversändas till pensionärerna i form af värdeförsändelser.

För egen del anser jämväl *Kollegium*, att svårigheter kunna uppstå vid postanstalterna att rätt kunna pröfva de intyg, som pensionär för pensions lyftande gifvetvis måste förete, såsom prestbevis, identitetsbevis af något slag o. s. v. Huru pensionstagare skall bete sig för utbekommande af pension, finnes ej i lagen antydt.

I kommande instruktion för postanstalterna torde nu berörda förhållanden äfven lämpligast kunna regleras, och underrättelser om dessa bestämmelser intagas i pensionsbrefven.

§ 61.

Rörande denna § har i inkomna yttranden anförts bland annat, att till sista stycket af §:n borde fogas tillägg, som visar att åtalen i fråga om de förseelser, som afses i §§ 58 och 59, skola af allmän åklagare anhängiggöras och utföras.

Kollegium delar denna mening.

§ 62.

Kollegium finner bestämmelsen därom, att stadgade böter i denna lag skola förvandlas enligt allmän strafflag, vara för hård. Förseelse mot § 58 torde ofta komma att förorsakas af bristande förmåga att fullgöra åliggandet att betala afgifter.

Öfverståhållarembetet yttrar i fråga om denna §, att densamma innehölle en oegentlighet därutinnan, att böter, som ådömdes arbetsgifvare för försumlighet i fråga om pensionsmärkens infästade, skulle förvandlas till fängelse, vare sig försumligheten härledde sig af tredska eller oförmåga, då däremot de böter, som stadgades för ordförande eller ledamöter i pensionsnämnd, därest de tredskades att infinna sig vid pensionsnämndens sammanträden, icke kunde vid bristande tillgång förvandlas; att något skäl härför icke funnes angifvet i motiven; samt att Embetet ej heller kunde finna giltig anledning till den skillnad, som härutinnan gjorts i förslaget.

§ 64.

Kollegium åberopar hvad *Kollegium* anført angående nedsättning af den öfre åldersgränsen för nuvarande generations inträde i försäkringen.

På grund af hvad *Kollegium* här ofvan andragit, får *Kollegium* såsom sin mening uttala, att, ehuru Nya Arbetareförsäkringskomiténs föreliggande förslag till invaliditetsförsäkring för hufvudsakligen kroppsarbetare i många afseenden torde få anses vara synnerligen förtjenstfullt samt, jämfördt särskildt med motsvarande tyska lag, ej mindre mera både lättfattligt och öfverskådligt än äfven i sak i allmänhet bättre, *Kollegium* dock icke finner sig kunna tillstyrka förslaget antagande oförändradt.

Utdrag af det vid ärendets föredragning hos Kollegium förda protokoll, innefattande af undertecknade Günther och Rehbinder uttalade särskilda meningar, bifogas.

Stockholm den 30 Oktober 1894.

Underdånigst

RICH. ÅKERMAN.

ERNST GÜNTHER.

Emil Hübner.

HUGO REHBINDER.

TH. NORDSTRÖM.
Föredragande.

*Utdrag af protokollet, hållet hos Kongl. Maj:ts och Rikets Kommers-
Kollegium den 30 Oktober 1894.*

Närvarande:

Herr Generaldirektören *Åkerman*.
Herr Kommersrådet, Friherre *Rehbinder*.
Herr Kommersrådet *Nordström*.
Herr t. f. Kommersrådet *Günther*.

S. D. Herr Kommersrådet Nordström föredrog Kongl. Maj:ts nådiga remiss å komiténs för afgifvande af förslag angående arbetareförsäkring underdåniga betänkande den 30 Mars 1893 jemte öfver det samma afgifna, till Kongl. Kollegium inkomna yttranden;

Och beslöt Kongl. Kollegium underdånigt utlåtande af innehåll registraturet utvisar.

Beträffande innehållet af sagda utlåtande uttalades i viss mån afvikande mening

dels af Herr t. f. Kommersrådet Günther, som i sådant afseende anförde följande:

»Den princip, hvarå ifrågavarande lagförslag är grundadt eller principen om tvångsförsäkring, står ej i öfverensstämmelse med nu gällande rättsprinciper i allmänhet och särskildt icke med den, hvarå näringslagstiftningen hvilar. Att nya rättsprinciper måste uppkomma är en naturlig följd af samhällets utveckling, men sådana böra, enligt mitt förmenande, ej göras gällande förr eller i annan mån än, i fråga om privaträttsliga principer, de kunna anses vara uttryck af den allmänna rättsuppfattningen, eller, inom den offentliga rätten, deras antagande må vara af omständigheterna påkalladt till befrämjande af något viktigt statsintresse. Huruvida sådana omständigheter nu äro förhanden att det må anses erforderligt att ifrågavarande princip, hvilken såsom sådan lär vara att hänföra till den offentliga rättens område, göres i

kraft af statens höghetsrätt gällande, är ett spørsmål, hvars pröfvande och besvarande jag för min del anser icke tillhöra Kollegii uppgift, desto hellre som rättsprincipen dels till sin i föreliggande lagförslag afsedda tillämpning när vida utöfver Kollegii verksamhetsområde dels ock till sin innebörd, hvad beträffar förhållandena inom sagda område, icke afser dessa i och för sig utan lösningen af en allmän social-politisk fråga.

Hvad emellertid beträffar principen om försäkringstvång i och för sig, delar jag deras mening, som hysa misstro till verkningarna deraf i moraliskt afseende såsom innebärande fara att känslan af sjelftillit och eget ansvar försvagas och hågen till vinnande af sjelfständighet och oberoende förlamas; hvarjemte jag anser sådant tvång, hvilket måste hvila på förutsättning att de, hvilka det afser, icke hafva vilja eller förmåga af egen omtanka, innebära en orättvisa mot alla dem, som innefattas under tvånget, men angående hvilka berörda förutsättning icke eger giltighet; en orättvisa hvilken måste för dem anses så mycket större i samma mån försäkringstvånget förminskar möjligheten att göra besparingar för annat ändamål än det endast eventuella som med försäkringen afses.

Då jag vidare i fråga om grundsatsens tillämpning särskildt i föreliggande lagförslag, enligt hvilket försäkringspremierna skulle erläggas till hälften hvar af arbetsgifvaren och arbetstagaren, och denne senare hafva rätt till pension oberoende af huru länge eller huru han tjenat en viss arbetsgifvare, finner sådant innebära ett upphäfvande af personlighetsförhållandet emellan arbetsgifvare och arbetstagare, hvilket såväl i socialt afseende i allmänhet som ock särskildt inom näringarnes område icke torde verka annat än ofördelaktigt;

då jag icke anser möjlighet vara utesluten för att det med tvångsförsäkringen åsyftade, i alla afseenden behjertansvärda ändamålet må kunna om icke i samma omfattning dock med bättre verkningar i flere hänseenden uppnås på frivillighetens väg, utan jag fasthellre hemtar stöd för antagandet af att en sådan möjlighet förefinnes af senare tiders företeelser af mångahanda slag i nämnda afseende;

samt då den erfarenhet från utlandet, som kan åberopas i ämnet, är dels ännu ganska ringa dels ingalunda obetingadt gynnsam;

anser jag att Kollegium för så vidt på dess bedömande må aukomma bör i underdånighet afstyrka antagande af ifrågavarande princip.»;

dels ock af Herr Kommerserådet Friherre Reh binder, som yttrade:

»För min del är jag, som till fullo delar uppfattningen om det behjertansvärda i ändamålet med förslaget, i hufvudsak ense med Herr t. f. Kommerserådet Günther, särskildt derom att giltig anledning till införande af det i många hänseenden betänkliga systemet med tvångsförsäkring ej är för handen, i all synnerhet innan sig visat att en

invaliditets- och ålderdomsförsäkring på frivillighetens väg samt med uppmuntran och bidrag från statens sida ej kan åstadkommas och vinna den tillslutning, att åtminstone de, som äro att räkna till kroppsarbetarnes klass, samt, under vissa förhållanden, de, som äro af deras arbetsförtjenst beroende, i allmänhet varda af försäkringens fördelar delaktige.»

Stockholm som ofvan.

In fidem

Emil Hübner.
